

Innspill til statsbudsjett 2026

Sabima er paraplyorganisasjon for de biologiske foreningene i Norge. Vi jobber for å stanse tapet av naturmangfold

Startpakke for natur

Norsk natur bygges ned, bit for bit. Det gjør at mange viktige arter forsvinner. 2752 arter er truet, hele 90 prosent av disse trues av arealendringer. Vi trenger en rik natur. Robuste økosystemer med et rikt naturmangfold gir ren luft, rent vann, flomvern og insekter som pollinerer matplanter. Mangfoldig natur har en egenverdi, og er i tillegg vår beste forsikring mot framtidige klimaendringer, alvorlige naturhendelser og for å sikre tilstrekkelig tilgang til mat.

Statsbudsjettet bør brukes til å stanse og reversere naturtapet. Det krever et stort og langsiktig økonomisk løft og [store samfunnsendringer i tråd med beskrivelsene fra det internasjonale naturpanelet](#) (IPBES). Sabimas innspill til statsbudsjettet 2026 er derfor en *startpakke* for natur, der vi foreslår en total økning til natur på **2,8 mrd. kr.** Vi beskriver nødvendige endringer som dreier praksis fra aktiviteter som har skapt og eskalerer den pågående naturkrisen, i retning av en forvaltning som sikrer naturmangfold og livsvilkår for fremtiden.

Norge har tilsluttet seg det globale Kunming-Montreal-rammeverket for naturmangfold (Naturavtalen), som setter ambisiøse mål for 2030. Den norske handlingsplanen for natur som Stortinget vedtok i 2025 gir en inngående beskrivelse av status og behov for tiltak, men har ikke tilstrekkelig ambisiøse og tallfestede mål eller tiltak til å kunne nå de konkrete målene i naturavtalen. Den globale naturavtalen innebærer at minst 30 prosent av forringede økosystemer skal restaureres, at minst 30 prosent av alt areal på land, ferskvann, kyst og hav skal være effektivt bevart og at tapet av arealer som er viktige for naturmangfold nærmer seg null innen 2030.

Statsbudsjettet for 2026 må prioritere tiltak som tar oss i retning arealnøytralitet. Den må legge til rette for en langsiktig og systematisk innsats for å restaurere natur, og oppskalere arbeidet for å få til effektivt og kunnskapsbasert vern av natur både på land og til havs.

Arealnøytralitet må innføres med et nasjonalt mål om null netto tap av naturmangfold. For å nærme oss målet, må vi få på plass naturregnskap for kommuner og prosjekter, videreføre natursatsordningen, byggeforbud i viktige økosystemer og rammer for økologisk kompensasjon. Vi anbefaler at det opprettes et nasjonalt fond for **naturrestaurering. Vi anbefaler også at det opprettes** en nasjonal enhet med ansvar for å etablere arbeidet med naturrestaurering per økosystem, basert på oppdatert kunnskap og kartlegging av restaureringsbehovet. **Effektivt og representativt vern** krever mer vern i lavlandet, langs kysten og i havet, vern av viktige fugleområder og frivillig skogvern.

Kunnskap om natur må ligge til grunn for innsatsen. Kartlegging av arter, naturtyper, økosystemer og tilstand, samt overvåkning og forskning må derfor videreutvikles.

Alle tall på budsjettposter er endringer fra det som ble vedtatt i statsbudsjettet for 2025, dersom ikke annet er oppgitt. Side to gir en oversikt over de viktigste innsatsområdene. Disse oppsummeres i tabellen over foreslåtte endringer på side tre, fordelt på poster per departement. I dokumentet er flere av budsjettpostene oppført under ulike tema. Dette er fordi en post ofte finansierer mange ulike tiltak, som beskrevet i departementenes budsjettproposisjoner.

Oversikt innsatsområder – 2,799 milliarder til naturen

Arealnøytralitet som nasjonalt styringsmål, naturregnskap og Grønn bok som verktøy: 158 mill.

Norge trenger et nasjonalt styringsmål om arealnøytralitet for å sikre null netto tap av naturmangfold og at den viktigste naturen ikke bygges ned, i tråd med Naturavtalens mål 1. Arealnøytralitet må gis en juridisk definisjon som erstatter eller supplerer «bærekraftig utvikling» som plan- og bygningslovens formål, og det må settes et krav om at utbyggingsprosjekter ikke skal medføre netto tap av naturmangfold. Det må på plass et system for å måle naturtapet mer presist i hvert prosjekt og for å måle hva prosjektet må kompensere gjennom å restaurere ødelagt natur. Løsningen på dette er å utvide dagens konsekvensutredningskrav med FNs naturregnskapsmetodikk. Videre må naturregnskapet bli et styringsverktøy for å nå målet om arealnøytralitet. Da må det utvikles som et verktøy som kan brukes på kommune- og prosjektnivå, i tillegg til nasjonal rapportering, som har vært hovedprioriteten fram til nå. I regjeringens klimastatus- og plan («Grønn bok») må naturregnskapet brukes til å gi oversikt over naturtap og naturrestaurering knyttet til ulike økosystemer i året som gikk, slik man har for klimagasser i alle kommuner og sektorer.

Sterke naturkommuner: Natursats og regionale plankontor: 350 mill.

Kommunene har en avgjørende rolle i arealforvaltningen, og må støttes av statlige ordninger og sikres tilstrekkelig kompetanse. [NINAs rapport](#) (2023) viste enorme planlagte utbyggingsområder der mye viktig natur står i fare for å ødelegges. Eksempelvis 164 km² utbyggingsplaner på myr. Natursats-ordningen til planvask, kommunedelplan for naturmangfold og andre naturtiltak må styrkes. Etablering av regionale plankontor vil øke kommunenes kapasitet og kompetanse på natur, klima og plan, samtidig som lokaldemokratiet sikres.

Restaurere 30 prosent av forringet og ødelagt natur: 579 mill.

Norge skal ifølge Naturavtalen restaurere 30 prosent av forringet og ødelagt natur innen 2030, men har ingen plan for å nå dette målet. [Sabimas tidligere beregninger](#) viser at 15 prosent restaurering kan koste rundt 50 milliarder kroner. Vi trenger en kraftig økt og langsiktig finansiering av naturrestaurering. Vi trenger også en langt sterkere og samlet organisering av naturrestaurering i Norge, mer forskning på restaureringsmetodikk, etablering av kart over restaurerbart areal og oversikt over omfanget fordelt på ulike naturtyper. Lovverket må revideres slik at det blir lettere å restaurere natur på privat grunn.

30 prosent vern: 1024 mill.

For å nå 30 prosent effektiv og representativ bevaring på land og i hav (mål 3 i Naturavtalen), er det i lavlandet, langs kysten og til havs hovedandelen av fremtidig vern må skje. Det er fordi denne naturen huser de mest artsrike, mangfoldige og sårbare områdene, og er sterkt underrepresentert i det vi har vernet i dag. Det er behov for å få opp hastigheten både i gjennomføring av nasjonal marin verneplan og utredningskapasitet for nye marine verneområder, for å sikre vår siste andel naturskog og våre viktigste fugleområder (IBA).

Kunnskap om naturen: 412 mill.

Forvaltningen av natur i Norge skal være kunnskapsbasert. Vi trenger bedre oversikt og sammenstilling av hvilke viktige naturverdier vi forvalter, og hva vi risikerer å tape. Det trengs gode kunnskapssystemer, inkludert overvåkningssystemer. Innhenting av ny naturkunnskap må legges opp slik at behovet for å få på plass et naturregnskap som kan brukes på kommune- og prosjektnivå blir dekket. Trolig er 35 prosent av artene som finnes i Norge enda ikke oppdaget. Dette er et eksempel på kunnskapshull som kan være vesentlig å tette for å løse naturkrisen på lang sikt.

Fremmede skadelige arter: 75 mill.

Fremmede arter er en av fem hovedtrusler mot verdens naturmangfold og et økende problem. Norsk planteproduksjon må oppskaleres for å hindre at fremmede arter introduseres og etableres. Det er stort behov for å utarbeide flere handlingsplaner for fremmede arter. Det trengs sterk innsats på gjennomføring av tiltaksplanen for fremmede arter og finansiering av tiltakene.

God økologisk tilstand: Myr og våtmark – skog – hav - kulturlandskap – vann og vassdrag: 186 mill.

Ved siden av vern og restaurering har Naturavtalen også krav om at i *all* natur skal tapet stanses og reverseres. For hvert økosystem og i ulike deler av forvaltningen er det forskjellige utfordringer. Vi foreslår tiltak som vil bidra til å bedre tilstanden i økosystemene og forbedre forvaltningen.

Sabimas forslag til endringer i utgifter 2026, sammenlignet med vedtatt statsbudsjett 2025	Mill. kr
Kap 1400 Klima- og miljødepartementet	24
Post 01. Driftsutgifter	12
Kap. 1429, post 76. Riksantikvaren-Tilskudd til utvalgte kulturlandskap i jordbruket og i verdensarvområder	12
Kap 1410 Kunnskap om klima og miljø	545
Post 21. Miljødata	265
Post 23. Mareano	7
Post 50. Grunnbevilgninger under Norges forskningsråd til miljø	7
Post 51. Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd	257
Post 70. Nasjonale oppgaver ved miljøforskningsinstituttene	9
Kap 1411 Artsdatabanken	30
Post 01. Driftsutgifter	6
Post 21. Spesielle driftsutgifter	10
Post 70. Tilskudd til arter og naturtyper	14
Kap 1420 Miljødirektoratet	1 944
Post 01. Driftsutgifter	97
Post 21. Spesielle driftsutgifter	220
Post 31. Tiltak i verneområde og annan natur, inkludert restaureringstiltak	60
Post 32. Statlege tileiningar, vern av naturområde	996
Post 60. Tilskudd til natursats – tiltak og planlegging for natur i kommunene - kan overføres	220
Post 77. Tilskudd til fagspesifikke miljøorganisasjoner og -stiftelser	5
Post 80. Tilskudd til tiltak for å ta vare på natur	236
Post 86. Frivillige klima- og miljøorganisasjoner og klima- og miljøstiftelser	10
Ny post. Opprettelse av et restaureringsfond (eller tilsagnsfullmakt)	100
Sum endringer utgifter	2 543
Kunnskapsdepartementet	50
Kap. 222, post 01. Statlege skular og fjernundervisningstenester drift	10
Kap. 226, post 22. Vidareutdanning for lærarar og skuleleiarar	20
Kap. 260, post 50. Statlege universitet og høgskular	10
Kap. 272, post 52. Tiltak for internasjonalisering og høgare utdanning	10
Sum endringer utgifter	50
Landbruks- og matdepartementet (post 50 forhandles over jordbruksavtalen)	81
Kap. 1150, post 50. Landbrukets utviklingsfond inkl. kutt på 24 mill. til veibyggning og drift i vanskelig terreng	13
Kap. 1150, post 77. Utviklingstiltak. Underpost 77.12 Tilskott til frøavl m.m.	2
Kap. 1150, post 74. Vannmiljøtiltak under regionalt miljøprogram	69
Kap. 1149, post 52. Permanent tilskuddsordning til omlegging til fleralderskogbruk	40
Kap. 1149, post 71. Tilskudd til verdiskapingstiltak i skogbruket - til drift i vanskelig terreng	-25
Kap. 1149, post 73. Tilskudd til skog-, klima- og energitiltak (tettere planting, gjødsling mm.)	-18
Sum endringer utgifter	81
Finansdepartementet	15
Kap. 1620, post 01. Driftsutgifter statistisk sentralbyrå	15
Energidepartementet	10
Kap 1850, post 21. Ytterligere naturkartlegging havvind	10
Kommunal- og distriktsdepartementet	100
Kap. 571, ny post. Tilskuddsordning til opprettelse av regionale plankontor (tilsagnsfullmakt)	100
Totalt innspill Sabima endring i utgifter	2 799

Innhold

Startpakke for natur	1
Oversikt innsatsområder – 2,799 milliarder til naturen	2
Arealbruk – arealnøytralitet og naturregnskap	5
Arealnøytralitet må bli et styringsmål og lovfestes	5
Naturregnskap som styringsverktøy	6
Sterke naturkommuner – Natursats og regionale plankontor	8
Natursats: Naturplanlegging og naturiltak i kommunene	8
Etablere regionale kompetansekontor på plan, natur og klima	10
Kunnskap om naturen	11
Miljødata	11
Artsdatabanken.....	13
Trua arter og naturtyper	14
Forskning.....	15
Utdanning.....	16
Restaurering av forringet og ødelagt natur	16
Nasjonal forvaltningsstruktur og plan for naturrestaurering, styrket forvaltning og langsiktig finansiering	17
Naturrestaurering i hvert hovedøkosystem.....	18
Vern – økologiske festninger mot klimaendringene	20
Marint vern: nettverk av effektive marine verneområder.....	21
Vern av Norges viktigste fugleområder IBA	21
Skogvern.....	22
Kunnskapsgrunnlag, verneplaner og skjøtsel	23
Fremmede skadelige arter	24
God økologisk tilstand i økosystemene	25
Miljøvennlig skogbruk (primært Landbruks- og matdepartementet).....	25
Vannforvaltning.....	27
Livet i havet	29
Myr og annen våtmark.....	30
Insekter og kulturlandskap.....	32
Miljø- og naturfaglige organisasjoner	34

[På Sabimas nettside](#) finnes detaljerte tabeller med budsjettpostene vi foreslår sortert på tema og departement.

Arealbruk – arealnøytralitet og naturregnskap

Arealendringer er den største trusselen mot naturmangfold. Ni av ti arter på rødlista trues av arealendringer. Fremfor å bygge ut mer natur, må vi gjenbruke og fortette utbygde arealer og restaurere ødelagt natur.

Arealnøytralitet må bli et styringsmål og lovfestes

Kap. 1400 post 01. Økes med **4 mill.** til ledelse og utredninger knyttet til arealnøytralitet, økologisk kompensasjon og byggeforbud.

Kap. 1420 post 01. Økes med **10 mill.** til utredning av regelverk og forvaltningssystemer for arealnøytralitet, økologisk kompensasjon og byggeforbud i viktige økosystemer.

Kap. 1420 post 21. Økes med **2 mill.** til utredning av nye økonomiske og juridiske virkemidler samt veiledninger for å gjøre det enklere og billigere å bygge på grå arealer.

Totalt til arealnøytralitet: 16 mill.

Norge mangler i dag et styringsmål for å stoppe økende naturtap. Bærekraftig arealbruk som bærende prinsipp har ikke fungert til å stoppe tapet av naturmangfold, eller unngå nedbygging av natur som forsterker klimakrisen. Sabima mener Stortinget må sette et nasjonalt styringsmål om arealnøytralitet. Klimautvalget 2050 har også sagt at et slikt mål kan bidra til å tydeliggjøre hvordan arealpolitikken i Norge skal bidra til å redusere utslipp av klimagasser.

Ved å bli arealnøytral oppnår Norge mål 1 i Naturavtalen om at alle arealer skal forvaltes på en måte som sikrer naturen, og at områder som har stor betydning for naturmangfold, ikke går tapt. Dette er et viktig prinsipp i Arealnøytralitet, som 70 kommuner i 2024 oppga at de styrer mot.

Sabima mener at arealnøytralitet må gis en juridisk definisjon som innebærer:

- mål om null netto tap av naturmangfold
- at grått areal utnyttes før natur bygges ned
- at den viktigste naturen skal unngås
- at naturen som bygges ned skal kompenseres ved at tilsvarende naturverdi restaureres

For å oppnå arealnøytralitet må det kreves at all fremtidig utbygging underlegges disse premisene. Dette gjøres best ved at arealnøytralitet erstatter bærekraftig utvikling som formål i plan- og bygningsloven, samt at det må stilles krav om at utbyggingsprosjekter ikke skal medføre tap av naturmangfold. Det krever også at kontrollmuligheten i dagens system, innsigelsesinstituttet, forsterkes og at det utvikles en rekke andre forvaltningsprinsipper, forvaltningsverktøy og nye kartlegginger, som er nærmere beskrevet i forslagene til anmodningsvedtak under. Nødvendige kart for å bli arealnøytral er beskrevet i kapittel om naturregnskap.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen fastsette mål om arealnøytralitet – null netto tap av natur for alle sektorer, som sikrer at Norge blir arealnøytralt innen 2030.
- Stortinget ber regjeringen sette krav om null netto tap av naturmangfold i utbyggingsprosjekter.
- Stortinget ber regjeringen sikre Norges mest verdifulle natur gjennom et nytt rundskriv til statsforvalterembetene om å prioritere tidlig oppfølging av kommuner og evt. innsigelse der naturverdier definert i innsigelsesrundskrivet T-2/16 er truet av utbygging.
- Stortinget ber regjeringen innføre byggeforbud i den viktigste naturen i tråd med naturavtalens mål 1, slik det nå er foreslått for myr. Andre naturtyper som bør få samme beskyttelse er utvalgte og trua naturtyper, naturskog, kantvegetasjon langs alle bekker og elver tilsvarende NVEs 50-årsflom kart, inngrepsfri natur, tareskoger og ålegrassenger.
- Stortinget ber regjeringen utrede juridiske og økonomiske incentiver for at grå areal skal bli enklere og billigere å ta i bruk til utbyggingsformål enn natur.
- Stortinget ber regjeringen lage et heldekkende kart over grå areal (gjenbruksareal) for alle kommuner i Norge.
- Stortinget ber regjeringen lage en standard for økologisk kompensasjon som sikrer at alle byggeprosjekter kan oppnå mål om null netto tap av naturmangfold.

Naturregnskap som styringsverktøy

Kap. 1400 post 01. Økes med **6 mill.** Klima- og miljødepartementet. Til ledelse og utarbeiding av naturregnskap og utrede kartlegging etter naturregnskapsmetodikk i konsekvensutredninger.

Kap. 1420 post 01. Økes med **12 mill.** Miljødirektoratet driftsutgifter. Til ledelse og utarbeiding av naturregnskap, samt nasjonal standard for naturregnskap til bruk på prosjektnivå.

Kap. 1620 post 01. Økes med **15 mill.** Utarbeidelse av statistikkgrunnlag for økosystemregnskap (Statistisk sentralbyrå).

Nye kartlag som må utvikles som del av naturregnskapet:

Kap. 1410 post 21. Økes med **6 mill.** til utvikling av kart over «grå» arealer.

Kap. 1410 post 21. Økes med **3 mill.** til kart med oppdatert oversikt over eksisterende og planlagt utbyggingsareal på land og i kystsonen.

Kap. 1410 post 21. Økes med **20 mill.** til kart over «innsigelsesområder», dvs. områder med særlig viktig naturmangfold, jf. rundskriv T-2/16.

Kap. 1410 post 21. Økes med **10 mill.** til å bygge opp en ekspertgruppe for å utvikle KI og satellitteknologi som på sikt kan gi heldekkende kart over naturtyper til bruk i naturregnskapet.

Kap. 1410 post 21. Økes med **35 mill.** Utvikling av forvaltningsrelevante heldekkende datagrunnlag og tidsserier for å gi informasjon om økologisk tilstand på kommune/prosjektnivå.

Kap. 1410 post 21. Økes med **35 mill.** Utvikling av forvaltningsrelevant heldekkende økosystemkart og karbonlagringskart.

Totalt til naturregnskap 142 mill.

Sabima mener at naturregnskapet må være et styringsverktøy for å nå målet om arealnøytralitet; null netto tap av naturmangfold og at den viktigste naturen i Norge ikke bygges ned. For at naturregnskapet skal få den funksjonen, må det utvikles som et verktøy som kan brukes på kommune – og prosjektnivå, i tillegg til nasjonal rapportering, som har vært hovedprioriteten fram til nå.

I statsbudsjettet for 2025 økte regjeringen budsjettet med 50 millioner til utvikling av naturregnskap. Ifølge Miljødirektoratet vil hovedprioriteringen i 2025 være veiledning og tilrettelegging for kommunale naturregnskap, utvikling av et første nasjonalt naturregnskap (publiseres i 2026) og styrking av datagrunnlaget for framtidige naturregnskap, spesielt for areal/utbredelse av økosystemer. Budsjettøkningen i 2025 skal primært brukes til å styrke datagrunnlaget for naturregnskap på ulike nivå. Det er avgjørende at budsjettnivået til naturregnskap styrkes, og som et minimum opprettholdes framover.

Selv om økte bevilgninger og Miljødirektoratets styrkede innsats med naturregnskap er positivt, mener Sabima at det vil kreve større ressurser for å utvikle finmasket kartfestet informasjon til bruk i naturregnskap på kommune- og prosjektnivå, som kart over økosystemenes tilstand- og tjenester. Regjeringens tildelingsbrev til Miljødirektoratet for 2025 svarer heller ikke ut de politiske lovnadene om å få på plass et forvaltningsrelevant naturregnskap. Det fokuserer på naturregnskap på nasjonalt nivå i tråd med internasjonale standarder, og kun veiledning og tilrettelegging på kommune- og prosjektnivå.

For at naturregnskapet skal få reell forvaltningsnytte og ikke kun fungere som et rapporteringssystem for å svare ut internasjonale forpliktelser, mener Sabima at to overordnede grep må på plass. Dagens konsekvensutredningskrav må utvides med FNs naturregnskapsmetodikk, med krav om helkartlegging av aktuelle utbyggingsområder, for å kunne velge det utbyggingsalternativet som gir minst naturpåvirkning. Videre må naturregnskapet utvides med flere nasjonale kartlag som grunnlag for å styre utbyggingsprosjekter bort fra viktig natur og til grå arealer. Se detaljer under.

Sabimas forslag til tiltak som må finansieres og prioriteres for å få på plass forvaltningsrelevant naturregnskap:

1. **FNs metodikk for naturregnskap må bli kartleggingskrav i alle utbyggingsplaner.** Kravet om kartlegging av økosystemenes arealutbredelse, tilstand og økosystemtjenester må gjelde både reguleringsplaner og kommuneplanens arealdel. Dette krever at myndighetene utvikler en nasjonal standard for naturregnskap på prosjektnivå, som næringslivet lenge har etterspurt. Vi kan ikke vente på at det nasjonale arbeidet med naturregnskap skal gi heldekkende kartlegginger som kan tas i bruk på prosjekt- og kommunenivå.

Løsningen på dette er å utvide dagens konsekvensutredningskrav med FNs naturregnskapsmetodikk. Ved å stille dette kartleggingskravet til utbygger, vil det reelle naturtapet i alle utbyggingssaker bli bedre belyst, arealplaner kan bedre styres vekk fra viktig natur, og det blir mulig å regne ut nødvendig restaurering (økologisk kompensasjon) for at utbyggingen skal bli arealnøytral.

2. **Naturregnskapet må inkludere et nasjonalt kart over alle områder som er karbonrike og inneholder særlig rikt og trua naturmangfold som er relevant for kommunal arealforvaltning.** Regjeringen har i mål 1 i Handlingsplanen for naturmangfold, i [nasjonale forventninger til regional og kommunal arealforvaltning](#) og gjennom klargjøringen av miljøforvaltningens innsigelsespraksis ([rundskriv T-2/16](#)) tydeliggjort hvilke naturarealer som skal unngås i utbygging. Men som NRKs [reportasjeserie Norge i rødt, hvitt og grått](#) viste i 2024, undergraves dette ved at 2 fotballbaner med den *viktigste* naturen bygges ned daglig. Sabima mener derfor at disse allerede kartlagte “unngå”-områdene i tillegg til den nye oversikten over naturskog må synliggjøres i et nasjonalt kartlag sammen med et heldekkende karbonlagringskart som et første skritt på veien mot et forvaltningsrelevant naturregnskap. Dette må komme på plass i 2026 og vil bidra til mer forutsigbarhet for utbyggere og mer effektive planprosesser der de nasjonale verdiene sikres.
3. **Naturregnskapet må gi samlet oversikt over allerede nedbygde områder (grå areal) relevant for kommunal arealforvaltning.** På tross av at nasjonale forventninger til regional og kommunal arealforvaltning oppfordrer til transformasjon og gjenbruk av grå arealer, finnes ingen nasjonal, regional eller kommunal oversikt over tilgjengelige grå arealer. Vi mangler både verktøy til å finne de grå arealene som er tilgjengelige for utbygging og til å måle om vi faktisk oppnår de nasjonale målene om å gjenbruke, fortette og transformere areal. Det gjør det vanskelig for administrasjon og politikere i kommunene å gjøre gode valg i sine planprosesser, og gjør det vanskelig for virksomheter å finne grå arealer til nye byggeprosjekter. Kommunal- og distriktsdepartementet arbeider i 2025 med en definisjon av grå areal. Vi mener at definisjonen må klargjøre grensen mellom når et område allerede er så transformert at det bør brukes til videre utbygging, eller om det er potensial for å restaurere det tilbake til et naturområde. På grunnlag av denne definisjonen må regjeringen snarest få på plass et nasjonalt kart over tilgjengelige grå areal som kan brukes på prosjektnivå.
4. **Arbeidet med naturregnskapet må investere i datainnsamling som gjør det mulig å måle økologisk tilstand i økosystemer ned på kommunenivå.** I dag finnes det ikke informasjon i de nasjonale kartlagene på kommunenivå om en skog er plantasjeskog eller om den har mer verdifulle biologiske verdier, det samme gjelder alle andre økosystem. Slik informasjon ville vært svært relevant i tidlig planlegging av utbygging, og svært nyttig informasjon for å velge og følge opp arealer til naturrestaurering.
5. **Heldekkende, nasjonalt kartlag over naturtyper må bli en del av naturregnskapet.** Vi har ikke oversikt over hvor stor andel av Norges areal som er kartlagt for naturtyper, men trolig er det ikke mer enn rundt en fjerdedel av arealet. Denne store mangelen i kunnskapsgrunnlag fører til at viktig natur som ikke er kartlagt kan bli bygd ned, fordi kravene til feltkartlegging av naturtyper som grunnlag for arealplaner og byggesak ikke er tydelige nok i lovverket. Naturtypekartlegging er kostnadskrevenende. Derfor er det nødvendig med en mer innovativ satsning med oppbygging av større kompetanse på KI og satellitteknologi, for å utvikle heldekkende oversikt over naturtyper.
6. **Naturregnskapet må sammenstille utviklingen for å nå målene i handlingsplanen for naturmangfold.** Sabima mener at «Grønn bok» (Regjeringens klimastatus- og plan) må få den samme styringsfunksjonen på natur som den har på klima. Slik regjeringen i Grønn bok viser hvordan Norge skal nå 1,5-gradersmålet, må regjeringen vise hvordan vi skal nå Naturavtalens mål innen 2030. For å få det til, må naturregnskapet brukes til å vise en oversikt over hele Norges naturtap, naturrestaurering og vern knyttet til ulike økosystemer i året som gikk, slik man har for klimagasser i alle kommuner og sektorer. På sikt må dette utvides til oversikt over de andre 24 målene i handlingsplanen. I oversikten må det også presenteres et samlet arealbudsjett basert på alle arealmyndigheters planer (kommune-, energi- og samferdselsplaner).

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2026 utvide kravet om at alle utbyggingsplaner (også gjeldende arealplaner) skal kartlegges i tråd med naturregnskapets metodikk; areal, tilstand og økosystemtjenester i forbindelse med konsekvensutredninger.
- Stortinget ber regjeringen årlig gjennom *Grønn bok* vise en samlet oversikt over Norges naturtap og naturrestaurering differensiert på økosystem og tilstand, samt årlig naturbudsjett over planlagt naturtap og restaurering knyttet til ulike økosystemer basert på alle arealmyndigheters utbyggingsplaner. Regjeringen bes også vise hvordan Naturavtalens mål skal nås innen 2030.

- Stortinget ber regjeringen utvikle et kart med oppdatert oversikt over planlagt utbyggingsareal på land og i kystsonen som legges inn Økologisk grunnkart, og som bør være en del av naturregnskapet.
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2026 utvikle kartfestet informasjon som viser nasjonale forventninger til kommunal arealforvaltning og viktige naturverdier definert i innsigelsesrundskrivet (T-2/16) som del av naturregnskapet for å kunne synliggjøre konflikt tidlig i arealplanleggingen og unngå nedbygging.
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2026 ha på plass et heldekkende, detaljert økosystemkart og et heldekkende karbonlagringskart som er forvaltningsrelevant for alle kommuner og ned på prosjektnivå.

Sterke naturkommuner – Natursats og regionale plankontor

Om Norge skal oppnå 1,5-gradersmålet, stoppe tapet av naturmangfold og innfri Naturavtalen, er kommunene sentrale gjennom sin rolle som arealmyndighet i de fleste utbyggingsaker. Dessverre viser flere rapporter at det ofte stadig bygges på områder som medfører store CO₂-utslipp og tap av viktig natur. [NRKs reportasjeserie Norge i rødt, hvitt og grått](#) påviste ved hjelp av satellitt og KI 44 000 naturinngrep i norsk natur i perioden 2017-2022. NINAs rapport "[Planlagt utbygging i Norge](#)", der alle kommuners utbyggingsplaner ble sammenstilt, poengterer en arealbruk frakoblet miljømål med dobbelt så store arealer satt av til hytter som til bolig. Store villreinområder, myrområder, jordbruksområder og strandsoneområder har forsvunnet de siste årene, og flere kan forsvinne siden mange slike naturområder ligger i kommunens planlagte utbyggingsområder, i konflikt med nasjonale forventninger til kommunenes arealforvaltning.

De nevnte sakene understøttes av tidligere rapporter fra aktører som Riksrevisjonen, [EVAPLAN](#), [KS](#), [OECD](#) og [Generalistkommuneutvalget](#) (NOU 2023:9) som identifiserer at norske kommuner ikke har nok kapasitet og kompetanse på arealplanlegging og natur til å kunne styre arealbruken bærekraftig gjennom plan. SSB viser at over 100 kommuner har en arealplan som er eldre enn 10 år, Generalistkommuneutvalget viser at kun 64 prosent av kommunene gjennomfører planstrategi, som er en lovpålagt oppgave. Miljødirektoratets tall viser at bare om lag halvparten av kommunene har eller er i ferd med å utvikle en kommunedelplan for naturmangfold. Staten må sørge for at kommunene er bedre rustet i natur- og arealforvaltningen.

Noen løsninger finnes. Kommunene bør tilbakeføre («planvaske») store deler av utbyggingsplanene tilbake til naturformål. Kommunene bør i tillegg kartfeste de viktigste naturområdene i en kommunedelplan, for å tydeliggjøre hvilke områder som aldri bør bygges ned.

Hovedutfordringene for god plan- og miljøforvaltning i kommunene er kommuneøkonomi og kompetanse. [Menon Economics' rapport](#) konkluderer med at rekrutteringsproblemer og små fagmiljø gjør at særlig mellomstore kommuner gir etter for utbyggingspress. Disse kommunene opplever et sterkere press fra næringsliv/utbyggere enn små kommuner, og har i mindre grad enn store kommuner ressurser og kompetanse til å opplyse sine folkevalgte om konsekvenser av nye planer. Dette resulterer i nedbygging av natur i strid med nasjonale forventninger.

For å styrke kommunenes kompetanse og kapasitet for bedre areal- og naturforvaltning, foreslår Sabima at det gis tilskudd til opprettelsen av regionale plankontor og at satsningen på Natursats, med planvask, kommunedelplan for naturmangfold og lokale tiltak for natur forsterkes.

Natursats: Naturplanlegging og naturtiltak i kommunene

Kap. 1420 post 60 kan overføres. Økes med totalt **220 mill.** Natursats: til «planvask», kommunedelplaner for naturmangfold og lokale tiltak for å ivareta naturmangfold i kommunene (herunder arealnøytralitet).

Kap. 1420 post 01. Økes med **30 mill.** Øremerket mer kapasitet til kommunal arealplanveiledning hos Miljødirektoratet og statsforvalterembetene.

Totalt til Natursats og statlig veiledning til kommunene: 250 mill.

Totalt ble det satt av 118 mill. til Natursats i statsbudsjettet for 2025. Det ble i budsjettforliket bevilget 100 mill. kr. ekstra til Natursats, etter at regjeringen i sitt budsjettforslag hadde kuttet i Natursats i forhold til 2024.

Dette er mer enn en dobling fra budsjettet i 2024, da rammen etter budsjettforhandlinger var 53 mill. til de tilskuddsordningene. Nytt i 2025 er at kommuner eller fylkeskommuner som ønsker å bli arealnøytrale kan få tilskudd til tiltak, og fylkeskommuner kan få tilskudd til å lage regionale planer for naturmangfold.

I 2024 var det en massiv respons fra norske kommuner på tilskuddsordningene. Den totale rammen på 53 mill. kr. skulle fordeles på totalt 309 mottatte søknader; 145 til kommunedelplan naturmangfold og planvask, og 164 til andre lokale tiltak for å forbedre tilstanden for naturmangfold i kommunen. 182 av søknadene ble innvilget, og 127 fikk avslag. Budsjettrammen gjorde at mange gode tiltak *ikke* fikk støtte. Det ble bevilget 15 mill. ekstra til tilskuddsordningene i budsjettenigheten om revidert nasjonalbudsjett, som ble fordelt på søknader som kun hadde fått avslag eller delvis innvilgning i første runde. I 2025 har det kommet 325 søknader til Natursats.

I 2025 er de to tilskuddsordningene *Tilskot for å ivareta naturmangfold i kommuneplanlegging og Natursats - Lokale tiltak for å ivareta naturmangfold i kommunene* samlet i én tilskuddsordning; [Natursats](#). Her kan kommunene søke tilskudd til:

- Kommunedelplan for naturmangfold og regionale planer, og revisjon av vedtatte naturmangfoldplaner
- Gjennomgang av eldre arealplaner – Planvask
- Lokale tiltak for å ivareta naturmangfold, som arealnøytralitet, kartlegging av naturmangfold og andre tiltak for å bedre tilstanden for naturmangfold.

Under følger begrunnelse for hvorfor Sabima mener det fortsatt er behov for å øke budsjett til de ulike delene av Natursats. Miljødirektoratet vurderer hvordan midlene skal fordeles mellom de ulike delene av tilskuddsordningen, blant annet på grunnlag av søknadene.

Nasjonal planvasksatsning

Det er i Norges nasjonale interesse at utbyggingsplaner som ligger på karbonrik og annen viktig natur tilbakeføres til naturformål. Som NINA-rapporten “planlagt utbygging i Norge” viste, er kommunenes tomteresevne enorm, den beslaglegger særlig viktig natur, og det er et stort behov for å gjennomføre planvask for å nå klima- og naturmål. Dette er fortsatt tilfelle, selv om 64 kommuner i 2024 fikk midler til å gjennomføre planvask. [Veilederen fra Kommunal- og distriktsdepartementet](#) om revisjon av kommunale arealplaner (planvask) vil gjøre arbeidet lettere for kommunene. Imidlertid kan prosessen med å tilbakeføre planområder være like arbeidskrevende som å opprette en ny reguleringsplan, derfor er tilskuddsordningen helt sentral for at planvaskarbeidet kan fortsette. Det er også viktig at midlene er overførbare fra ett år til et annet, for å sikre langsiktighet og forutsigbarhet for kommunene til tidkrevende arbeid.

Kommunedelplaner naturmangfold

Sabima ønsker at alle kommuner får på plass en oppdatert kommunedelplan for naturmangfold innen 2030. 159 kommuner (44% av kommunene) har fått støtte fra Miljødirektoratet til å utvikle en slik plan. Det er derfor behov for økt budsjett til denne tilskuddsordningen. Kommunepolitikere har stort handlingsrom i arealpolitikken, som forutsetter god kunnskap om den lokale naturen. Generelt er kunnskapen i befolkningen lav om koblingen mellom økosystem og artstap. Trolig er situasjonen tilsvarende hos lokalpolitikere. Det er derfor svært viktig å få beskrevet og kartfestet de viktige naturverdiene og økologiske sammenhengene i en juridisk bindende kommunedelplan, for å øke kunnskapsgrunnlaget og beskyttelsen av naturmangfold i kommunene. Da vil også kommunen gi utbyggere og andre næringsaktører mer forutsigbarhet, bedre oversikt over hvilke tiltak som bør gjøres for å bedre den økologiske tilstanden i kommunens naturområder, og både næringsliv og innbyggere for øvrig mer stolthet over kommunens naturverdier.

Tidligere har tilskuddsordningen til kommunedelplan naturmangfold hatt lavt budsjett, og tildelinger på mellom 125.000 og 175.000 kr. som er alt for lavt i forhold til oppgaven. Utvikling av en kommunedelplan er av flere kommuner beregnet å koste mellom 500.000 – 800.000 kr. I 2024 ble tildelingen økt til 400.000 kr pr. kommune, og det var 45 kommuner som fikk tilskudd. Sabima mener tilskuddsnivået som et minimum må opprettholdes, men foreslår å øke summen per plan til 500.000 kr. Det vil gjøre det mer attraktivt for kommuner å få på plass en kommunedelplan.

Lokale tiltak for å ivareta naturmangfold i kommunene

[Naturesats - Lokale tiltak for å ivareta naturmangfold i kommunene](#) ble etablert som egen tilskuddsordning i 2024, men er nå en del av den totale Naturesats-ordningen. I 2024 søkte 163 kommuner tilskudd fra ordningen, men det var kun 10 millioner til fordeling, som åpenbart var for lite. Etter forliket om revidert statsbudsjett 2024 ble potten økt, og det ble tildelt 7 mill. ekstra til lokale tiltak.

Denne delen av tilskuddsordningen bidrar til at kommuner får mulighet til å kartlegge naturmangfold, og slik kan gjøre bedre, kunnskapsbasert arealforvaltning. Kommunene kan også få tilskudd til lokale naturtiltak og informasjonstiltak for å bedre tilstanden for naturmangfold. Nytt i 2025 er at kommuner kan søke om tiltak knyttet til å bli arealnøytrale. Sabima mener disse søknadene må prioriteres i søknadsbehandlingen. Arbeidet med arealnøytralitet er grunnleggende for å få bedre arealforvaltning og oppnå null netto tap av naturmangfold, men kommunene har så langt fått lite støtte i dette arbeidet. Siden det ikke er satt mål eller lagt føringer om arealnøytralitet fra nasjonale myndigheter, er det avgjørende at kommunene går foran og utvikler verktøy og får erfaringsgrunnlag som alle arealmyndigheter kan se til. Miljødirektoratet bør tilrettelegge for veiledning og erfaringsutveksling mellom kommunene som får tilskudd til å jobbe med arealnøytralitet, slik de gjorde i forsøksprosjektet for kommunene som utarbeidet kommunedelplaner for naturmangfold. Miljødirektoratet bør også samle kunnskapen og erfaringene fra kommunene og bruke det til å utvikle veiledere og verktøy for kommuner som vil bli arealnøytrale.

Etablere regionale kompetansekontor på plan, natur og klima

KDD Kap. 571 ny post. Økes med **100 mill.** (tilsagnsfullmakt). Tilskuddsordning til opprettelsen av regionale kompetansekontor.

Kommunene har fått et stadig større ansvar for klima-, natur- og arealforvaltning, uten at det har medført tilsvarende økning i kapasitet og kompetanse. For å sikre lokaldemokratiet i dagens form, men samtidig gi kommunene tilgang på mer ressurser og kompetanse slik større kommuner har, kan en viktig løsning mange steder være (sub)regionale kompetansekontorer, med tilhørende team på plan og miljø. Hvis slike kompetansekontor lokaliseres ulike steder i en fylkeskommune, kan de være tett på og bistå flere kommuner i saksbehandlingen, med mer av nødvendig, spisset kompetanse i areal- og reguleringsplaner, planvask, kommunedelplan for naturmangfold, klimaplan og planstrategier.

Dette vil øke den faglige kompetansen kommunene har tilgang på – og bidra til å understøtte folkevalgt ledelse slik at de øker sin styringsevne over arealpolitikken. I små kommuner ser vi i dag at arealpolitikken i for stor grad speiler grunneieres og utbyggers utbyggingsinteresser. Det vil gi alle kommuner mulighet til å benytte støtteordningene som i dag stort sett tildeles større kommuner, og vil sørge for at nye nasjonale krav til arealforvaltningen lettere kan integreres.

I Naturmeldingen er det vedtatt at det skal utredes «regionale oppgaveavlastende team i fylkeskommunene, eller interkommunale løsninger som dekker samme behov, for å tilby fagkompetanse til kommunene med vekt på natur, klima, miljø, jordvern og andre temaer i planleggingen.»

Dette er positivt, men det er ikke satt noen frist for gjennomføring, og vi mener at det vil ta for lang tid å utrede. Sabima foreslår derfor at det i første omgang **opprettres en tilskuddsordning der fylkeskommuner kan teste ut en slik ordning**, som man kan høste erfaring av og evaluere. Det må da gis en garanti for bevilgning i minst tre år.

Forslag til organisering av regionale kompetansekontor:

- Være en del av den fylkeskommunale administrasjonen – men være «utegående» - i form av «ambulerende team» eller subregionalt geografisk plassert.
- Primært et tilbud til små og mellomstore kommuner
- Arbeidssted, geografisk avgrensning og størrelse på gruppen avklares og tilpasses størrelsen på kommunene
- Bistand fra regionalt kompetansekontor bør være et frivillig tilbud til kommuner som ønsker samhandling og styrking av kompetanse og kapasitet.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen overføre myndighet for å gi dispensasjon til bygging i strandsonen til statsforvalteren.
- Stortinget ber regjeringen innen 2026 utrede hvordan regionale kompetansekontor (oppgaveavlastende team) kan bidra til å styrke kommunenes behandling av arealplaner, slik at nasjonale krav og forventninger på miljøfeltet blir fulgt.
- Stortinget ber regjeringen sette krav om planvask av utdaterte utbyggingsplaner og planer i konflikt med natur definert i miljømyndighetenes innsigelsesrundskriv T-2/16 (3.6) og karbonrike områder.

Kunnskap om naturen

Forvaltningen av natur i Norge skal være kunnskapsbasert, og det er derfor avgjørende med god innhenting, sammenstilling og tolkning av kunnskap, at kunnskapen gjøres forvaltningsrelevant, og at det bygges gode kunnskapssystemer, inkludert overvåkningssystemer. Det er viktig at innhenting av ny naturkunnskap legges opp på slik at behovene for å få på plass et naturregnskap som kan brukes på kommune- og prosjektnivå også blir dekket.

Kunnskap om naturen	Økning mill. kr
Miljødata	86
Artsdatabanken	30
Trua arter og naturtyper	50
Forskning	206
Utdanning	40
Sum	412

Miljødata

Kap. 1410, post 21. Økes med **20 mill.** til generell miljøovervåking.

Kap. 1410, post 21. Økes med **30 mill.** til økologisk grunnkart.

Kap. 1410, post 21. Økes med **12 mill.** til utvikling av fagsystemet for økologisk tilstand.

Kap. 1410, post 21. Økes med **5 mill.** til sentrale kunnskapsverktøy hos Artsdatabanken.

Kap. 1410, post 70. Økes med **9 mill.** til nasjonale oppgaver hos miljøinstituttene.

Kap. 260, post 50. Økes med **10 mill.** til Fungarium ved Naturhistorisk Museum ved Universitetet i Oslo

Totalt til miljødata 86 mill.

Generell miljøovervåking 20 mill.

Sabima mener det er svært viktig å ta vare på lange tidsserier, *samtidig* som man etablerer ny overvåking av økosystemer der det er lite kunnskap, slik som for eksempel kyst og våtmark og flere artsgrupper. Det må legges til rette for at Miljødirektoratet kan starte nye overvåkingsprogrammer uten at det går ut over ressurser til å ta vare på eksisterende og lange tidsserier, som er særlig verdifulle i kraft av lang historikk. For å kunne etablere et naturregnskap har Miljødirektoratet understreket at det er et stort behov for slik ny kartlegging av økosystemer og tilstanden i disse økosystemene, som igjen krever ny kunnskap om naturen lokalt. Det bør også gis nye midler til å utrede hvordan overvåke effekter av vernetiltak, spesielt på marine økosystemer på vei mot å opprette tiltaksovervåking av marine bevaringstiltak som skal sikre robuste økosystemer og restaurering av områder og bestander.

Det må også sikres god koordinering mellom overvåkingsprogrammene, samordning av innsamling av prøver, og bruk av lokaliteter på tvers av overvåkingsprogrammer for å sikre en økosystembasert overvåking. Det må opparbeides kunnskap om forholdet mellom økologisk tilstand og samlet belastning av påvirkningsfaktorer, og mangelen på solid infrastruktur for overvåkingsdata på tvers av overvåkingstemaer og programmer må utbedres. God koordinering av overvåkingsdata på tvers av programmer er nødvendig for å identifisere og gjennomføre effektive forvaltningstiltak.

Økologisk grunnkart 30 mill.

Miljødirektoratet jobber nå etter en strategisk plan for økologisk grunnkart (2022–2026), initiert gjennom anmodningsvedtak 678 (2015-2016), som legger opp til større innsats for å lage heldekkende kart av Norge med miljøinformasjon og at det skal utvikles standardiserte, anerkjente kartleggingsmetoder til bruk i konsekvensutredninger. Kartleggingsmetodikken er også under revisjon. Arbeidet med økologisk grunnkart må sees i sammenheng med utviklingen av naturregnskap i Norge, beskrevet over.

De første årene etter oppstart i 2015 økte bevilgningene betydelig, men har stagnert siden 2019 og fremdriften er altfor langsom. Ved behandlingen av naturmangfoldmeldingen mente Energi- og miljøkomiteens flertall at «*det bør ferdigstilles et økologisk grunnkart for Norge med naturtyper, arter og landskapstyper innen utgangen av 2025.*» Fortsatt er store deler av de verdifulle naturområdene i Norge ikke festet til kart, som betyr at vi ennå ikke har det kunnskapsgrunnlaget som trengs. Det er også fortsatt behov for en enda klarere styring av arbeidet slik at det prioriterer kvalitetskartlegging av de mest verdifulle områdene, slik Stortinget har bestilt.

I tillegg til å sette oss i langt bedre stand til å ta vare på naturen, vil et heldekkende økologisk grunnkart over verdifull natur bidra til å redusere konflikter, forsinkelser og kostnader i utbyggingssaker. Også utbyggerne ser store fordeler av et økologisk grunnkart. Derfor ba Sabima sammen med 17 andre organisasjoner i industri, kommunesektor, primærnæring, øvrig næringsliv samt miljø- og friluftslivsorganisasjoner klima- og miljøministeren i 2015 om et kunnskapsløft for naturen. Arbeidet fikk raskt bred politisk oppslutning.

Økologisk tilstand 12 mill.

Sabima foreslår at det opprettes en ny, varig bevilgning til formålet *følgforskning av økologisk tilstand og økosystemfunksjoner*. Dette inkluderer blant annet utvikling av økosystembasert overvåking, dynamiske modeller, og testing av ny metodikk. Følgforskning er nødvendig for å kunne analysere og finne årsaker til de endringer som skjer, samt utvikle og teste nye overvåkingsmetoder over tid mot eldre, etablerte metoder. Dette er særskilt viktig i en tid hvor klimaendringer, inkludert effekter som oppvarming, havforsuring, inntog av nye arter og sykdommer, vil påvirke «baseline» for miljøtilstand, samt økosystemfunksjoner og -tjenester.

Det er behov for å videreutvikle og ferdigstille alle indikatorene for fagsystem for økologisk tilstand og fastsette mål for tilstand, og utvikle virkemidler. Dette i tråd med stortingsvedtak og mål vedtatt gjennom behandlingen av *Natur for livet – handlingsplan for naturmangfold* i 2016.

Fagsystemet for økologisk tilstand bør videreutvikles til å fungere som et verktøy og kunnskapsgrunnlag til avveininger i lokal arealforvaltning, blant annet av kommuner og sektorer. Et system for lokal bruk må henge tett sammen med fagsystem for økologisk tilstand, men den lokale tilnærmingen kan også etter detaljert protokoll støtte seg på tilleggsindikatorer fra lokale registreringer samt konkret kunnskap om påvirkninger, såkalte støtteparametere på tilsvarende måte som for vannforekomster etter vannforskriften. Lokal bruk trenger også relevante indikatorer relatert til restaurering av natur. Målet er at kunnskapen om økologisk tilstand kan fremstilles i naturregnskapet.

Sentrale kunnskapsverktøy hos Artsdatabanken 5 mill.

Artsdatabanken vedlikeholder og videreutvikler en rekke essensielle verktøy for den kunnskapsbaserte forvaltningen av norsk natur, som systemet Natur i Norge (NiN), Økologisk grunnkart og Artskart. Særlig stort er behovet for utvikling av ny versjon av *Artskart*, som er portalen for stedfestet kunnskap om arter fra alle kunnskapsinstitusjoner i Norge, men som ikke har vært oppgradert på mange år – og som trenger blant annet bedre statistikkfunksjoner, mer moderne og avanserte kvalitetssikringsrutiner, bedre søke- og filteringsmuligheter og annen funksjonalitet.

Nasjonale oppgaver hos miljøinstituttene 9 mill.

I den videre oppbyggingen av en kunnskapsbasert naturforvaltning, og ikke minst implementering av ny nasjonal handlingsplan for å følge opp Naturavtalen, er det behov for mer innsats hos NINA, NIVA og NIBIO i å gi rådgivning til miljøforvaltningen og delta i viktige internasjonale prosesser. Det er viktig at disse sentrale miljøinstituttene har rom for å ha svært erfarne fagfolk ansatt og at deres mulighet til å levere utredninger til forvaltningen ikke begrenses av andre prosjekter.

Sikre funn og samlinger ved Naturhistorisk Museum, Fungarium 10 mill.

Naturhistorisk Museum ved Universitetet i Oslo (NHM) og andre naturhistoriske samlinger, spiller en viktig rolle for håndtering, identifikasjon og trygg oppbevaring av naturobjekter (såkalte belegg). Man ser en økning i interesse og omfang av biologisk kartlegging, ikke minst gjennom frivillige kartleggere. Ressurssituasjonen ved museene, særlig Fungariet ved NHM er ikke tilstrekkelig. Det er stor fare for at nye funn ikke blir prosessert, kuratert og tilgjengelige i de digitale databaser som det er investert mye i. Museene må sikres tilstrekkelige ressurser til å ivareta sine forpliktelser om tilgjengeliggjøring av naturinformasjon. Vi foreslår en styrking av teknisk arbeidskapasitet, spesielt ved Fungariet NHM på 10 millioner per år.

Artsdatabanken

Kap. 1411, post 01. Økes med **6 mill.** til å styrke Artsdatabankens permanente oppfølging av vesentlig økt oppgaveportefølje over tid.

Kap. 1411, post 21. Økes med **10 mill.** til å styrke arbeidet med grunnleggende kunnskaps- og datasystemer for forvaltningen av norsk naturmangfold.

Kap. 1411, post 70. Økes med **14 mill.** til tilskudd til Artsprosjektet og frivillig artskartlegging

Totalt til Artsdatabanken 30 mill.

Forvaltningen av norsk natur skal være kunnskapsbasert, og en rekke lover og fornuftig ressursbruk tilsier at det er klokt å basere beslutninger på og investere i god kunnskap. Det gjelder ikke minst der hensyn til naturmangfold medfører begrensninger på utbygging av infrastruktur og energianlegg samt næringsutøvelse som skogbruk, akvakultur, energiproduksjon, bruk av fremmede arter m.v.

Artsdatabanken spiller en nøkkelrolle i å fremstille, sammenstille og kvalitetssikre essensiell kunnskap, men har fått stadig flere oppgaver uten at ressursene har økt tilsvarende. En økning i tildelingen til Artsdatabanken vil raskt gi en betydelig synlig effekt, og må anses som liten investering for at Artsdatabanken fortsatt skal kunne levere forvaltningsrelevant, lett tilgjengelig, pålitelig og nøytral kunnskap om norsk natur av høy nok kvalitet og innenfor de fristene som er gitt av Stortinget.

Vi foreslår 6 mill. mer til å styrke innsatsen på følgende områder (post 01):

- Artsdatabankens fagstab som arbeider med rødlistene, fremmedartslistene, NiN, Økologisk grunnkart, Artskart, taksonomi med videre. Særlig vil det være verdifullt om Artsdatabanken kan få kapasitet til ikke bare å presentere resultater, men selv kunne gjøre gode tolkninger og sammenstillinger av rødlistene, fremmedartslistene med mer. Det vil sikre høyere kvalitet og mer enhetlig bruk av dataene.
- Nødvendige ressurser til administrasjon, formidling og kommunikasjon. Nettsidene må utvikles slik at de langt bedre fyller rollen som nasjonal kunnskapsbank for naturmangfold og blir et naturlig førstevalg for ulike brukergrupper som den naturinteresserte allmenhet, kommunal og nasjonal forvaltning med mer til å finne all relevant kunnskap om norsk natur, både som gode innsynsløsninger og som sammenstilte analyser. Artsdatabankens formidling på sosiale medier og andre plattformer bør styrkes betydelig, slik at Artsdatabanken blir godt kjent. Artsdatabankens faste IT-stab bør styrkes for å sikre kontinuitet og redusere behovet for innleide konsulenter.
- Ferdigstille en ny versjon *Artsnavnebasen* og sikre at det finnes kapasitet til å ha en løpende og korrekt oversikt over endringer i systematikk samt artenes norske og vitenskapelige navn. Artsnavnebasen skal være "navet" som kobler korrekt sammen alle Artsdatabankens ulike applikasjoner.

Vi foreslår 10 mill. til å styrke innsatsen på følgende områder (post 21):

- Rødlistene for arter og naturtyper og Fremmedartslista skal oppdateres hvert sjette år og mye av forvaltningen av truede arter og naturtyper og fremmede arter baseres på disse listene. Arbeidene går i sykluser med lansering av en ny liste annethvert år. Det jobbes parallelt med minst to av listene. I 2025 skal ny rødliste for naturtyper lanseres samtidig som arbeidet med ny rødliste for arter er godt påbegynt. Det kreves mer ressurser for å sikre at ansatte fra vitenskapelige institusjoner og andre fageksperter i Norge kan bidra til best mulig kvalitet på listene, og at metodikken fortløpende forbedres.
- Bygge videre på den tekniske oppgradering av *Artsobservasjoner* fra 2023 slik at all funksjonalitet fra forrige versjon blir overført med minst like høy kvalitet og klart forbedrede brukergrensesnitt. Det er

nødvendig for å sikre at denne tjenesten blir det foretrukne alternativ og fortsatt stimulerer til stor datamobilisering av høy kvalitet, økte og forbedrede kvalitetssikringsrutiner, Artsobservasjoner er trolig Artsdatabankens største suksess og viktigste ansikt utad, og over 31 millioner artsfunn er rapportert inn siden oppstarten i 2008. Dette er folkeforskning av beste merke, med høykvalitetsdata på Artsdatabankens egne hender med svært stor samfunnsnytte, levert av hovedsakelig dyktige amatører, men også en del fagfolk og enkelte institusjoner.

- *Artsorakelet* bruker kunstig intelligens til å artsbestemme ut fra et fotografi. Systemet ble etablert i 2020, ble raskt populært og har bidratt til økt interesse og kunnskapsinnhenting. Samtidig er systemet på «barnestadiet», og vil få vesentlig økt nytteverdi og treffsikkerhet ved videreutvikling.

Vi foreslår 14 mill. til å øke omfanget av tilskudd på følgende områder (post 70):

- *Artsprosjektet* har vært en nøkkel til mye ny kunnskap om det norske artsmangfoldet, men må utvides fordi ennå er trolig hele 35 prosent av artene som finnes i Norge ennå ikke oppdaget. Det er betydelige muligheter i universitets-, museums- og instituttsektoren til mer arbeid i taksonomi og kartlegging, og Artsprosjektet er også viktig for å styrke fagmiljøene i biosystematikk og taksonomi. Dette kunnskapsfeltet er under press, men er samtidig stadig viktigere for å løse naturkrisen på *lang sikt*.
- *De frivillige miljøene* gjør et uvurderlig arbeid med å skaffe data, som beskrevet over under Artsobservasjoner, og organisasjonene gjør også et stort arbeid med veiledning og kursing av brukere, bidrag i utvikling av dataverktøyene, og med kvalitetssikring av data. Gjennom flere år har tilskuddene til dette arbeidet vært uendret, og det er på høy tid å øke rammene. Det skal vanskelig gjøres å finne en mer kostnadseffektiv investering i naturkartlegging enn gjennom slik koordinering.

Trua arter og naturtyper

Kap. 1420, post 21. Økes med **20 mill.** til arbeid med planer og tiltak for arter og naturtyper, herunder **5,5 mill.** øremerket tiltak i stortingsmelding for villrein og Stortingets behandling av denne.

Kap. 1420, post 80. Økes med **30 mill.** til tilskudd til tiltak for å ta vare på natur- til trua arter og naturtyper.

Totalt til trua arter og naturtyper 50 mill.

Særlige tiltak for pollinerende insekter er nevnt under «God tilstand i økosystemene» – insekter og kulturlandskap.

Rødlisten for arter fra 2021 viser at flere arter enn noen gang er vurdert å ha risiko for å kunne forsvinne fra norsk natur. En sentral følge av den økende naturkrisen, både i Norge og i resten av verden, er at en mengde arter står i fare for å bli utryddet. Den nye Naturavtalen understreker at det er behov for «akutte forvaltningstiltak» for å stanse utryddelsen av arter og reetablering og bevaring av især trua arter.

I dag er det bare 8 utvalgte naturtyper og 14 prioriterte arter. Da naturmangfoldloven ble vedtatt, så man for seg 400 prioriterte arter og opp mot 50 utvalgte naturtyper. Stortingets energi- og miljøkomité gjentar i sin behandling av norsk handlingsplan for naturmangfold i 2016 at «ambisjonsnivået for prioriterte arter og utvalgte naturtyper bør være slik det ble lagt opp til i forbindelse med utarbeidelse av naturmangfoldloven», og at «det nå haster med å komme i gang med å ta i bruk de nye moderne, dynamiske og treffsikre virkemidlene for å stanse tapet av naturmangfold».

I 2018 utarbeidet en direktoratsgruppe beslutningsgrunnlag for 90 trua arter og 32 trua naturtyper. Etter prioriteringer i oppfølgingsplanen er det kun 23 av artene og 16 av naturtyper som er prioritert for tiltak. Dette er alt for lite, og det må settes av langt større ressurser slik at tilstanden for flere av disse artene og naturtypene forbedres, og det må snarest mulig igangsettes et arbeid med et «neste skritt» for å sikre at langt flere av de mest trua artene og naturtypene ivaretas. Det trengs også planer og konkrete tiltak for å bedre situasjonen for flest mulig av de nesten 5000 trua og nær trua artene på den norske rødlista, samt for de 285 trua og nær trua naturtypene.

Tilskudd til tiltak for å ta vare på natur – til trua arter og naturtyper

Det er stor interesse i befolkningen og blant ulike tiltakshavere for å bidra i arbeidet med å ta vare på trua arter og naturtyper. Posten som før het Tilskudd til trua arter og naturtyper er nå slått sammen av flere andre

poster, og skal dekke flere formål, bla. bekjempelse av fremmede arter. I 2025 kom det rundt 1500 søknader om tilskudd på ca. tre ganger budsjettposten, som bare er på bare drøyt 55 millioner. Selv om retningslinjene for hva som kan støttes er ganske smale og ordningen er lite markedsført, er oversøkingen stor.

Stortingsmelding for villrein

Regjeringen har lagt fram en [stortingsmelding for villrein](#) som er behandlet av Stortinget. Til tross for mange tiltak for ansvarsarten villrein, er situasjonen for villrein i Norge de siste årene samlet sett blitt verre – både i henhold til rødlista og kvalitetsnormen. Stortingsmeldingen og Stortingets behandling har en rekke tiltak. Det ble lagt inn 7 mill. til oppfølging av Stortingsmeldingen i 2025, men det er behov for økte bevilgninger for å muliggjøre gjennomføringen av tiltak.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen umiddelbart igangsette arbeid med å få utpekt langt flere prioriterte arter og utvalgte naturtyper etter naturmangfoldloven, i tråd med Stortingets uttalte ambisjoner på dette området.

Forskning

Kap. 1410, post 50. Økes med **7 mill.** øremerket miljøforskningsinstituttene.

Kap. 1410, post 51. Økes med **30 mill.** øremerket opprettelse av eget forskningsprogram for naturen

Kap. 1410, post 51. Økes med **20 mill.** øremerket etablering av et syntesesenter for miljø

Kap. 1410, post 51. Økes med **30 mill.** øremerket forskning på effekter av klimaendringer og naturmangfold

Kap. 1410, post 51. Økes med **10 mill.** øremerket videreføring av fellesutlysningen «Arealer under press».

Kap. 1410, post 51. Økes med **9 mill.** øremerket forskning på tiltaksovervåking på marint vern.

Kap. 1410, post 51. Økes med **100 mill.** til fellesutlysning for midler til grunnforskning på bevaring og beskyttelse av biologisk mangfold i havet, i forbindelse med Havtiåret 2020-2030.

Total til forskning 206 mill.

Samlet belastning og nytt forskningsprogram for økologisk grunnforskning

En styrking av kunnskapen om samlet belastning på naturen er det stort behov for. Dette krever økt kunnskap om økosystemenes økologiske funksjoner og grunnforskning på arters livshistorie, utbredelse og økologi, spesielt ikke-kommersielle arter. Sabima mener at miljøforskningsinstituttene må få økte midler til å følge opp overvåkingsfunn og resultater. Samtidig bør det opprettes et eget forskningsprogram for økologisk grunnforskning som grunnlag for bevaring og beskyttelse av natur, og bevilges økte midler til forskning på hvordan klimaendringer og andre menneskelige faktorer påvirker naturmangfold, bestandsdynamikk og økosystemers økologiske funksjoner, spesielt i havet.

Økte midler til syntesesenter

For å nå målene i Naturavtalen har forvaltningen behov for at relevant data og kunnskap fra forskning og overvåking blir sammenfattet og presentert på en måte som er forståelig og lett tilgjengelig. Dette krever at noen gjør systematisk sammenstilling, framstilling og formidling av forskningsresultater i et syntesesenter. CICERO er i dag et slikt senter for klimakunnskap, og er senterstøtte for klimapanelet (IPCC), mens naturpanelet (IPBES) mangler et tilsvarende støttesenter. De setter sammen ulik forskning og gjør det overførbart til forvaltning og politikere. De formidler også forskning og oversetter internasjonal forskning til norsk forvaltning, slik som IPCC. Denne viktige oppgaven bør lyses ut som et offentlig oppdrag, og bør ikke gå gjennom Vitenskapskomiteen for mattrygghet slik Miljødirektoratet råder til. Sabima støtter ideen om et syntesesenter for miljø, slik det ble lansert i et opprop av direktørene i NINA, NIVA, NILU, NIKU og CICERO i oktober 2018.

Videreføring av «Arealer under press»

Fellesutlysningen «Arealer under press» i Forskningsrådet har åpnet døren for mer tverrfaglig og tverrsektoriell forskning til nytte for naturen. Sabima mener det er viktig at denne satsingen videreføres og at det inkluderes forskning på restaureringstiltak (terrestrisk, marint og limnologisk) og naturregnskap (jf. arealnøytralitet), forskning på system og metodeutvikling basert på FNs økosystemregnskap.

Økte midler til forskning på marint vern

For å nå målene i Naturavtalen må vi følge Havpanelets råd om at marint vern er en svært viktig del av løsningen for å sikre bærekraftig bruk av havet ((*High Level Panel for a Sustainable Ocean Economy – rapport fra 2021*). Norge henger langt etter andre havnasjoner på både opprettelse av marine verneområder og forskning på marint vern som tiltak. Sabima mener at Norge må trappe opp sin forskningsaktivitet på marint vern som tiltak for å styrke nasjonal kompetanse og etablere større tverrfaglige forskningsmiljøer, og at Forskningsrådets programmer bør øremerke midler til denne type forskning.

Havtiåret: Norge må styrke grunnforskning på marine økosystemer gjennom økte økonomiske midler til tverrfaglig fellesutlysning i Norges Forskningsråd. Målet bør være å innhente kunnskap og utvikle nasjonal kompetanse som er til nytte for å bevare biologisk mangfold i havet.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen om å opprette et syntesesenter for miljø
- Stortinget ber regjeringen opprette et nytt forskningsprogram for økologisk grunnforskning.

Utdanning

Kap. 222, post 01. Statlege skular og fjernundervisningstenester drift økes med **10 mill.** til å øke antall undervisningstimer i naturfag på alle trinn.

Kap. 226, post 22. Kvalitetsutvikling i grunnopplæringa, videreutdanning økes med **20 mill.** øremerket utdanning og etterutdanning av lærere med spesialkompetanse i naturfag.

Kap. 272, post 52. Tiltak for internasjonalisering og høgare utdanning økes med **10 mill.** øremerket til kvalitet i høyere utdanning for å styrke artskunnskap, økologisk kompetanse i bærekraftig utvikling og generiske ferdigheter.

Totalt til utdanning 40 mill.

Utdanning spiller en nøkkelrolle i å sikre at nye generasjoner får kunnskap og utvikler verdier og kompetanse om natur og miljø. Norske elever scorer dårlig på naturfag og har 50 prosent færre naturfagstimer sammenlignet med andre nordiske land, og kompetansenivået for naturfaglærere har nådd et nytt bunnivå.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen styrke naturfag i grunnskolen og videregående og øke antall timer i naturfag for å tette gapet sammenlignet med andre land
- Stortinget ber regjeringen øke antall lærere med spesialkompetanse i naturfag gjennom etterutdanning og videreutdanning via for eksempel Naturfagssenteret og skolelaboratoriene
- Stortinget ber regjeringen styrke tiltak som bidrar til at naturfag i skolen får en større plass i tverrfaglig undervisning om bærekraftig utvikling, slik som den Naturlige skolesekken og Vitensentrene.
- Stortinget ber regjeringen sikre at feltkurs med vekt på artskunnskap og taksonomi er en obligatorisk del av undervisningen for relevante utdanninger ved norske høgskoler og universiteter
- Stortinget ber regjeringen sikre at det utdannes flere marine bevaringsbiologer for å styrke nasjonal kompetanse på marint vern.

Restaurering av forringet og ødelagt natur

Restaurering av forringet og ødelagt natur	Økning mill. kr
Styrket nasjonal forvaltning, planer og langsiktig finansiering	177
Naturrestaurering i hvert hovedøkosystem	402
Sum	579

Restaurering av natur beskrives av Naturpanelet som svært lønnsomt, med gjennomsnittlig gevinst på 10 ganger investeringskostnaden. EU har beregnet at for hver euro vi bruker på naturrestaurering, får vi 8-38 euro

tilbake i form av økosystemtjenester. Naturrestaurering har også en positiv klimaeffekt, spesielt når det gjelder tiltak for å ivareta og bygge opp igjen naturlige karbonlagre. Det er imidlertid essensielt at restaurering av ødelagte naturområder ikke skal være en erstatning for nedbygging av annen natur.

Det haster at Naturavtalens mål om å restaurere 30 prosent forringet natur innen 2030 også blir vedtatt i Norge, og at det sikres finansiering for å nå målene med en langsiktig finansieringsplan. Stortinget har tidligere vedtatt et mål om å restaurere 15 prosent av forringede økosystemer innen 2025. Det er likevel ikke laget en plan for hvordan målet skal nås. [Sabima har beregnet at det](#) vil koste i størrelsesorden 50 milliarder kroner å nå målet om 15 prosent restaurert natur i Norge. En satsning på 564 millioner er et betydelig løft for norsk forvaltning, men likevel utvilsomt nødvendig om vi skal komme ordentlig i gang med restaurering av natur og ha mulighet til å nå 2030-målet.

I juni 2024 ble [EUs naturrestaureringslov vedtatt av Ministerrådet i EU](#). Det er bestemt at minst 20 prosent av ødelagt natur på land og til havs i EU skal restaureres innen 2030. Videre skal alle økosystemer der det er behov restaureres innen 2050. EU har merket den nye loven som EØS-relevant. I et [EØS-notat om Naturrestaureringsforordningen](#), framkommer det at EØS-relevansen nå er til vurdering på norsk side. [Klima- og miljødepartementet har sagt](#) at uavhengig av EØS-relevans, vil de være opptatt av hvordan denne loven kan være nyttig for Norge. Miljødirektoratet har gjort en gjennomgang av lovforslaget og beskrevet læringspunkter for norsk naturforvaltning, og en foreløpig vurdering av norsk lovgrunnlag mht. naturrestaurering. Regjeringens ståsted, slik det er fremmet i handlingsplan for natur, er at natur- og miljøpolitikk ikke er en del av EØS-avtalen, og at naturrestaureringsloven ikke skal implementeres i Norge. Sabima viser til at annet EU-regelverk som omhandler miljø, f.eks. vannforskriften, er tatt inn i norsk lov, og vi forventer at EUs naturrestaureringslov blir tatt inn i EØS-avtalen. FN har også vedtatt at 2021-2030 skal være verdens tiår for restaurering, og det vil være stor oppmerksomhet om restaurering av natur framover.

Nasjonal forvaltningsstruktur og plan for naturrestaurering, styrket forvaltning og langsiktig finansiering

Kap. 1420, post 01. økes med **20 mill.** til ny satsing: Etablere nasjonalt offentlig organ for naturrestaurering.

Kap. 1420, post 01. økes med **10 mill.** til ny satsing: Utarbeide nasjonal, tverrsektoriell plan for å nå mål om 30 prosent restaurering.

Kap. 1420, post 21. økes med **12 mill.** øremerket til å styrke kapasiteten hos statsforvalterne til arbeid med naturrestaurering, vil dekke én stilling i hvert av de 10 statsforvalterembetene.

Kap. 1420, post 01. økes med **5 mill.** Opprette flere stillinger hos SNO for å følge opp naturrestaurering i felt

Kap. 1420, ny post. **100 mill.** til ny satsing: Opprettelse av et restaureringsfond (eller tilsagnsfullmakt)

Kap. 1420, post 80. økes med **10 mill.** (kan overføres). Tilskudd til tiltak for å ta vare på natur: Tilskuddsordning for naturrestaurering.

Kap. 1410, post 21 (Miljødata) økes med **20 mill.** (ny satsing) til å utvikle metodikk og starte opp nasjonal kartlegging av restaurerbar natur.

Totalt til forvaltning, planer og langsiktig finansiering: **177 mill.**

Nasjonal plan og ny forvaltningsstruktur: 30 mill.

Det må etableres et nasjonalt, offentlig organ for naturrestaurering med tilstrekkelig posisjon, tyngde og ressurser for å lede et nasjonalt restaureringsløft for å nå 30-prosentmålet og gjennomføre restaurering som økologisk kompensasjon. Dette organet bør opprettes som en ny enhet i Miljødirektoratet med langt mer ressurser enn i dag. Enheten må koordinere restaureringsarbeidet på landsbasis, sørge for nasjonale planer og prioriteringer, stimulere til forskning og samle kunnskap, utvikle og forvalte anbefalt metodikk, standarder, kvalitetssikring og regelverk. Videre bør denne enheten bidra til kompetanseoverføring og -oppbygging, overvåkning og registrering av gjennomførte prosjekter. Det må utarbeides en nasjonal tverrsektoriell plan for naturrestaurering som avklarer hvordan arbeidet skal organiseres på alle forvaltningsnivåer, og gir oversikt over behov og prioriteringer i restaureringsarbeidet i de ulike økosystemene.

Styrket statlig forvaltning for mer naturrestaurering: 17 mill.

Statsforvalterne og Statens naturoppsyn (SNO) gjør et viktig arbeid med naturrestaurering i dag, og gjennomfører flest restaureringsprosjekter i Norge. De har imidlertid knappe ressurser. Det er kun to

statsforvaltere (Oslo og Viken og Innlandet) som har en heltidsstilling hver til å planlegge, koordinere og følge opp restaureringsprosjekter, hovedsakelig restaurering av myr. SNO følger opp prosjektene i felt, som del av andre oppgaver. Statsforvalterne gjør i tillegg en viktig jobb med å hjelpe og veilede kommuner med restaureringsprosjekter, og har kunnskap som kunne vært formidlet enda bedre hvis de hadde mer kapasitet. Manglende kapasitet til planlegging og oppfølging gjør det også utfordrende å få benyttet prosjektmidler avsatt til naturrestaurering. Med én dedikert stilling hos hvert statsforvalterembete og mer kapasitet hos SNO kunne det gjennomføres flere prosjekter i hele landet, og vi hadde fått bygd opp mer kunnskap og kompetanse om restaurering av ulike økosystemer. Kommunene, som nå kan søke tilskuddsmidler til naturrestaurering, ville fått mer veiledning.

Opprettelse av restaureringsfond og økning i tilskuddsordning for naturrestaurering: 110 mill.

Regjeringen må sette av ressurser til et restaureringsfond som gir sikkerhet og forutsigbarhet til gjennomføring av større restaureringsprosjekter med lang gjennomføringstid, og som derfor ikke kan finansieres gjennom tilskuddsordningene, som krever gjennomføring innen årets utgang. Det må lages ryddige retningslinjer for organisering av et slikt fond, som vi vil trenge i mange år framover for å nå Naturavtalens mål om 30 prosent restaurering. I tillegg til at det må opprettes et slikt fond, foreslår vi økning over ulike poster til tiltak i hvert hovedøkosystem.

I 2024 ble det opprettet en ny [tilskuddsordning for naturrestaurering](#) til kommuner, organisasjoner og private med 10 mill. Det var stor interesse for ordningen, og det kom inn 75 søknader fra kommuner og organisasjoner i 2024, hvorav bare 36 ble helt eller delvis innvilget. Flere av søknadene kunne fått støtte dersom Miljødirektoratet hadde hatt større ramme for ordningen. Regjeringen økte rammen for tilskuddsordningen til 30 mill. i 2025-budsjettet. Miljødirektoratet mottok 78 søknader i 2025, på til sammen 39 mill. Vi mener budsjettposten må styrkes videre, slik at flere kan bidra med lokale tiltak i den nasjonale dugnaden for å nå Naturavtalens mål om 30 prosent naturrestaurering. Det er også viktig at Miljødirektoratet markedsfører ordningen og sørger for god veiledning av søkere.

Utvikling av kunnskapsgrunnlag og kompetanse: 20 mill.

Det finnes ingen oversikt over restaurerbare arealer i Norge, og vi mangler en omforent definisjon av «ferringet natur». Det trengs en videreutvikling av metodikk for kartfesting, og en nasjonal kartlegging av restaurerbare areal, som må legges inn i nasjonale kartbaser og som del av naturregnskapet. For å nå 30-prosentmålet, er det et stort behov for fagfolk og kompetanse innen naturrestaurering, og det må derfor etableres mer praktisk og teoretisk utdanning og kompetanseheving.

Naturrestaurering i hvert hovedøkosystem

Skog: 40 mill.

Kap. 1420, post 31. Tiltak i verneområder og annen natur, inkludert restaureringstiltak. Økes med **20 mill.** til restaureringstiltak i skog.

Kap. 1149, post 73. Tilskudd til skog-, klima- og energitiltak. Økes med **20 mill.** til restaureringstiltak i skog.

Vann og vassdrag: 149 mill.

Kap. 1150, post 74. Økes med **19 mill.** til vannmiljøtiltak under regionalt miljøprogram.

Kap. 1420, Post 21. Økes med **10 mill.** for å dekke behovet for kalking av forsurede vassdrag.

Kap. 1420, Post 21. Økes med **70 mill.** til statlige vannmiljøtiltak og vassdragsrestaurering.

Kap. 1420, post 80. Tilskudd til vannmiljøtiltak, kalking og anadrome laksefisk. Økes med **50 mill.** til naturrestaurering i vassdrag.

Myr og våtmark: 30 mill.

Kap. 1420, post 31. Tiltak i verneområder og annen natur, inkludert restaureringstiltak. Økes med **30 mill.** til regjeringens naturstrategi for våtmark, inkludert restaurering av myr og annen våtmark.

Marine økosystemer: 133 mill.

Kap. 1410, post 51. Økes med **50 mill.** til å etablere et nytt forskningsprogram for forskning på naturbaserte restaureringsmetoder for marine økosystemer.

Kap. 1420, post 80. Økes med **80 mill.** (kan overføres) til en forsterket satsing på restaurering av Oslofjorden og støtte til nitrogenfjerning.

Kap. 1420, post 80. Økes med **3 mill.** til ny satsing: Styrke pågående restaureringsprosjekt i Porsangerfjorden.

Kulturlandskap: 50 mill.

Kap. 1150, post 50. Landbrukets utviklingsfond (LUF) økes med **25 mill.** øremerket restaurering av kulturlandskap gjennom SMIL-ordningen (forhandles over jordbruksavtalen).

Kap. 1150, post 50. Landbrukets utviklingsfond (LUF) økes med **25 mill.** øremerket restaurering av kulturlandskap gjennom Regionalt miljøprogram (RMP; forhandles over jordbruksavtalen).

Totalt til restaurering av hovedøkosystemer: 402 mill.

Detaljert beskrivelse for hvert hovedøkosystem finnes i kapitlet «god økologisk tilstand i økosystemene».

Skog: 40 mill.

Det er behov for økt innsats og mer kunnskap om restaurering av skog tilbake til mer opprinnelige skogsmiljøer. Korridorer som kan knytte verneområder sammen og sikre bedre kontinuitet i skoglandskapet bør prioriteres når områder velges for restaurering, sammen med restaurering av sjeldne skogmiljøer der det finnes få eller ingen områder som har god tilstand. Viktige restaureringstiltak for å gjenopprette naturlig skogsdynamikk er f.eks. å fjerne fremmede arter, plante mer edelløvskog, skape mer død ved og åpne opp og få mer artsvariasjon i ensarta granplantasjer. Gjødsling av skog har negative konsekvenser for naturmangfoldet og kan øke gjøre skogen mindre robust mot sykdom. Mesteparten av karbonet i den boreale skogen er lagret i jordsmonnet, og klimaeffekten av gjødsling er usikker. En bedring av artsmangfold i vegetasjonen og i jorda i skogen vil gjøre skogen og økosystemet mer robust mot klimaendringer, og bevare og fortsette å øke karbonmengden i bakken. Vi mener derfor at subsidier til tettere planting og gjødsling av skog i kap. 1149 post 73 må kuttes (se kapittel om miljøvennlig skogbruk), og at noe av disse midlene overføres til restaureringstiltak i skog.

Vann og vassdrag: 149 mill.

Regjeringen må sikre at [Nasjonal strategi for restaurering av vassdrag](#) blir fullfinansiert i henhold til kartleggings- og tiltaksbehovene som fremgår i Nasjonal handlingsplan for restaurering av vassdrag som forventes vedtatt etter innspillsrunden våren 2025. Budsjettet for kalking av forsuredde vassdrag gjenopprettes.

Myr og våtmark: 30 mill.

Myr og torvmark, «peatlands», utgjør tre prosent av landjorda, men ødelagte myr- og torvmarksområder står for nesten fem prosent av de årlige, globale menneskeskapt klimagassutslippene. Skal verdenssamfunnet nå klimamålene fra Parisavtalen, må mye mer myr restaureres. Myrrestaurering er ikke bare viktig for å nå klimamålene, men bidrar også til naturbaserte løsninger på konsekvenser av klimaendringer – og ikke minst er myrrestaurering viktig for å stanse tapet av naturmangfold.

Marine økosystemer: 133 mill.

[Miljødirektoratets rapport for 2023-2024 om gjennomføring av helhetlig tiltaksplan for Oslofjorden](#) viser at arbeidet med å redusere belastningen er mer samordnet enn tidligere, og at på noen områder er arbeidet forsterket, men at det overordnede bildet er at det går for sakte. Det er derfor fortsatt lite sannsynlig at målene om en ren og rik fjord vil nås innen 2026 dersom arbeidet ikke intensiveres. Arbeidet med å tiltakene må derfor videreføres etter planperiodens utløp i 2026. I budsjettforliket for 2025-budsjettet ble det satt av 50 mill. kr til naturrestaurering og tiltak for Oslofjorden. Med tanke på etterslepet i gjennomføring av tiltaksplanen for Oslofjorden og at det ifølge Miljødirektoratet vil kreve betydelige ressurser å oppnå miljømålene i planen, er det behov for en kraftigere satsing framover. Kuttet i 2025-budsjettet på 4 mill. til tilskuddsordningen for kommuner langs Oslofjorden til planlegging og prosjektering av nitrogenfjerning må reverseres. I tillegg til gjennomføring av tiltaksplanen, trengs også en forsterket satsing i Oslofjorden. Det innebærer å kartlegge naturen i fjorden, restaurere ødelagt marin natur, verne viktig natur og gjenoppbygge bestander.

Restaurering av Porsangerfjorden for å få tilbake kysttorsken: Havforskningsinstituttet og Porsanger kommune er i gang med et prosjekt der vill torsk skal fanges og føres opp i merder der de senere gyter. Samtidig vil en etablere kunstige 10-15 meter høye tareenheter, som gir torskeyngelen nødvendig beskyttelse, i tillegg til vern mot fiske i deler av fjorden. Utover disse spesifikke tiltakene, må Regjeringen etablere et nytt tverrfaglig forskningsprogram for å videreutvikle naturbaserte restaureringsmetoder som kan redde forringet marin natur.

Kulturlandskap: 50 mill.

Regjeringen må sikre økning i øremerkete midler til restaurering av kulturlandskap under Regionalt Miljøprogram (RMP) og SMIL-ordningen. Se mer om dette i kapittelet God økologisk tilstand i økosystemene.

Forslag til anmodningsvedtak naturrestaurering:

- Stortinget ber regjeringen sette et nasjonalt mål om å restaurere 30 prosent av forringet og ødelagt natur innen 2030.
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2026 vedta etablering av et nasjonalt, offentlig organ for naturrestaurering som sikrer koordinering og gjennomføring av restaurering av natur i Norge.
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2026 utarbeide en forpliktende, tverrsektoriell plan for restaurering for å nå målet om restaurering av 30 prosent av forringet natur i Norge innen 2030.
- Stortinget ber regjeringen om å gjøre en systematisk gjennomgang av norsk rett med tanke på naturrestaurering, for eksempel som en del av oppfølging av Naturavtalen.
- Stortinget ber regjeringen utrede hvordan natur kan restaureres på privat grunn, og hvordan restaurert natur kan sikres mot ny ødeleggelse innen utgangen av 2026.
- Stortinget ber regjeringen lage en lovendring slik at ekspropriasjon til restaureringsformål blir mulig.
- Stortinget ber regjeringen utrede hvordan målet om 30 prosent naturrestaurering kan bli juridisk bindende, og i hvilke lover det må forankres.
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2026 å utrede statutter for et nytt restaureringsfond, som skal bidra til å planlegge og gjennomføre store prosjekter med sikkerhet for finansiering over flere år.
- Stortinget ber regjeringen utrede hva det vil koste å nå 30 prosent-målet om naturrestaurering i Norge.
- Stortinget ber regjeringen om å kreve styrket innsats fra alle aktører for å oppnå miljømålene for Oslofjorden som Stortinget har satt.
- Stortinget ber regjeringen om å få inn kompetanse om naturrestaurering i videregående opplæring for maskinførere og etterutdanning for lærere på yrkesfag.
- Stortinget ber regjeringen om å utarbeide systemer som forplikter aktører som gjennomfører restaureringsprosjekter som del av økologisk kompensasjon til å utføre før- og etterundersøkelser for å sikre suksessen til restaureringsprosjekter.

Vern – økologiske festninger mot klimaendringene

Vern	Økning mill. kr
Marint vern	30
Vern av Norges viktigste fugleområder IBA	8
Skogvern	948
Kunnskapsgrunnlag, verneplaner og skjøtsel	38
Sum	1024

Effektivt, sammenhengende vern av store nok områder er nødvendig for å sikre at norsk natur kan håndtere de kommende klimaendringene. Økosystemer som i liten grad er preget av menneskelige inngrep vil bedre tåle klimaendringene. FNs klimapanel anbefaler bevaring av mellom 30 og 50 prosent av jordas arealer på land, til havs og i ferskvann, og Naturavtalen setter mål om 30 prosent bevaring.

En erkjennelse av dette behovet preger ikke norsk vernepolitikk i dag, der spesielle naturverdier i små områder blir vernet, med vekt på minst mulig konflikt med næringsinteresser. Endringsblindhet gjør at folk flest ikke forstår hvor mye natur som er tapt i Norge de siste 3-400 år, og tror at vi i Norge har «god plass» og «masse natur». Faktum er at menneskelig aktivitet preger nesten all natur i Norge.

For å nå 30 prosent effektivt og representativ bevaring på land og i hav (mål 3 i Naturavtalen), er det i lavlandet, langs kysten og til havs hovedandelen av fremtidig vern må skje, fordi denne naturen huser de mest artsrike, mangfoldige og sårbare områdene og er sterkt underrepresentert i det vi har vernet i dag. De siste 20 årene har frivillig skogvern dominert, og det er nå nødvendig å utvide verktøykassen til å se hvordan en kan knytte de ulike naturvernområdene sammen gjennom beskytta korridorer i landskapet. For hav og kyst er

havnasjonen Norge enda dårligere stilt, med under 4 prosent av våre marine områder innenfor grunnlinja i nasjonalpark eller marine verneområder.

Et sentralt premiss for at vern skal bidra til å øke naturmangfoldet og sikre robuste økosystemer, er at verneområdene er lite preget av menneskelig aktivitet. I havet er fiskeri en viktigere faktor enn noe annet. Naturpanelet satte fiskeri som hovedårsak til sterk endring av marine økosystemer. At det drives aktivt fiskeri og tråling i tilnærmet alle de marine verneområdene i Norge, undergraver hele potensialet til vern, og må snus i 2026. På land drives det jakt i alle verneområder. Det må utredes, med sikte på å innføre, større jaktfrie nasjonalparker, helst med permanente bestander av de store rovpattedyrene.

Marint vern: nettverk av effektive marine verneområder

Kap. 1420, post 32. Økes med **30 mill.** øremerket gjennomføring av nasjonal marin verneplan og utredningskapasitet for nye marine verneområder.

De fleste bosetninger langs norskekysten hadde ikke eksistert om ikke havet og fiskeriet hadde vært en så stabil kilde til mat og inntekt. De siste 20 årene har det vært en dramatisk nedgang i bestandene av ulike fiskearter langs kysten og det er nødvendig med mer treffende tiltak for å bygge opp bestandene igjen. Internasjonal forskning på marint vern og [20 års forskning på hummerfredningsområder](#) i Norge - såkalte «no take-zones» (fiskerifrie soner) viser den enorme effekten i området til å gjenreise økologisk funksjon og produksjon når fiske fjernes. Nå må dette grepet bli brukt strategisk langs hele kysten, noe som også vil bedre folkehelsen, da lokale fiskebestander og sjøfuglbestander kan komme tilbake.

Norge ligger langt bak internasjonale mål om å verne 30 prosent av sine havområder. Stortinget har vedtatt en plan for marine verneområder, men arbeidet med å etablere nye marine verneområder går ekstremt sakte.

Havforskningsinstituttets rapport om norske verneområder i 2020 fastslo at Norge både feilrapporterer vernestatus til FN og at vi mangler kunnskap om effekten av norske verneområder. Mange norske marine verneområder fremstår derfor som «papirparker». Både nasjonal og internasjonal forskning er tydelig på at sterkt vern av store områder har best effekt på naturmangfold og økosystemtjenester. Det trengs derfor en gjennomgang av dagens marine verneområders effekt på naturmangfoldet for å sikre at vernet faktisk verner om havnatur, både i eksisterende og planlagte marine verneområder. Som en del av dette bør det utredes hvordan marine vernetiltak kan overvåkes gjennom tiltaksovervåking for å sikre at tiltakene faktisk har en positiv effekt på bestander, naturmangfold, og økosystemfunksjoner og – tjenester. Marint vern er også et viktig forvaltningsverktøy for å sikre trygge oppvekstområder og tilgang på næringsrik mat for toppredatorer som sjøfugl. Sjøfugl bør derfor brukes som effektmål-art i marine verneplaner.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen innføre tråleforbud i alle marine nasjonalparker og verneområder
- Stortinget ber regjeringen innen utgangen av 2026 legge frem en oppdatert marin verneplan for å nå 30 prosent-målet.
- Stortinget ber regjeringen gjennomgå verneforskriftene for de marine verneområdene for å sikre effektivt vern i tråd med de strengeste IUCN-kriteriene.
- Stortinget ber regjeringen utrede tiltaksovervåking for marine vernetiltak.
- Stortinget ber regjeringen om å utrede hvordan marint vern som forvaltningsverktøy kan bidra til å forbedre situasjonen for sjøfugl og hvordan sjøfugl kan brukes som effektmål-art i marine verneplaner.

Vern av Norges viktigste fugleområder IBA

Kap.1400, Post 01. Økes med **2 mill.** til “kapasitetsbygging marint vern og IBA”.

Kap.1420, Post 01. Økes med **6 mill.** til “kapasitetsbygging marint vern og IBA” og styrket kapasitet til gjennomføring/oppfølging av marine verneplaner hos Miljødirektoratet og statsforvalterembetene.

Rundt en tredjedel av Norges fuglearter er i tilbakegang, og nedbygging av naturen og andre arealendringer er den viktigste trusselen mot fugler i Norge. Et grep for å snu utviklingen er at viktige fugleområder i Norge, kalt Important Bird Areas (IBA), bevares for fremtiden. Snaut halvparten av de norske IBA-ene er allerede vernet i

sin helhet, mens mange er bare delvis vernet og noen ikke i det hele tatt. Dessverre viste NINAs rapport “planlagt utbygging i Norge” at hele 37 km² av IBA-områdene overlapper med kommunenes utbyggingsplaner.

IBA inngår i et stort internasjonalt nettverk av 13 000 globalt viktige områder for fugler og naturmangfold. Det finnes i dag 97 slike områder, spredt utover hele Norge – inkludert 17 IBA på Svalbard og Jan Mayen. Det totale arealet med IBA utgjør ca. 5,2 prosent av Norges landareal (fastlandet, samt Svalbard og Jan Mayen), og i tillegg til de viktige funksjonene områdene har for fugler (mattilgang, rasteplass og hekkeplass m.m.), er betydningen for annet naturmangfold også viktig. Identifisering av IBA er solid forankret i faglige vurderinger, og gir et godt grunnlag for bevaring og forvaltning av våre viktigste fugleområder.

Sabima mener det må startes et eget prosjekt i Miljødirektoratet for å gjennomgå de norske IBA-ene, og starte opp verneprosesser for de som ikke er vernet og der vern er et mulig virkemiddel. Dette vil kreve arbeidskapasitet hos både Miljødirektoratet, statsforvalterne og i Klima- og miljødepartementet for å gjøre utredninger samt gjennomføre de nødvendige prosessene med grunneiere og kommuner. Arbeidskapasiteten på disse temaene i de tre instansene er allerede sprengt, så det er nødvendig å rekruttere ny kapasitet til et slikt prosjekt. Sabima estimerer totalkostnaden for prosjektet til ca. 30 millioner kroner, og i et oppstartsår mener Sabima det bør bevilges 8 millioner til tiltaket.

Forslag til anmodningsvedtak

- Stortinget ber regjeringen videreføre arbeidet med å legge IBA-områder inn i offentlige kartlag.
- Stortinget ber regjeringen utrede hvordan IBA-områdene kan vernes gjennom naturmangfoldloven, herunder hvordan adaptiv forvaltning kan integreres.

Skogvern

Kap. 1420, post 32. Økes med **944 mill.** til frivillig vern av skog

Kap. 1420, post 01. Økes med **4 mill.** til «kapasitetsbygging skogvern» hos Miljødirektoratet og statsforvalterembetene.

Halvparten av de trua artene i Norge lever i skog, og et regjeringsinitiert utvalg har konkludert med at [økologisk tilstand i skog er vesentlig lavere enn målsettingen](#). Den dårlige økologiske tilstanden skyldes i all hovedsak skogbruk. Stortingets vedtatte mål om skogvern gjelder en *liten* del – bare 10 prosent. På resten av skogarealene skal det drives et regningsssvarende skogbruk som høster av den fornybare ressursen, innenfor rimelige miljøkrav.

I sitt budsjettforslag for 2025 kuttet regjeringen 444 mill. til frivillig skogvern. Etter forhandlingene med SV ble posten til frivillig skogvern økt med totalt 470 mill.; 270 mill. i 2024 (nysaldering) og 200 mill. for 2025. Dermed økte skogvernbudsjettet i 2024 til over en milliard (1068 mill), mens det er bevilget 556 millioner for 2025. Vi er likevel langt unna det nivået som skal til for å nå Stortingets mål om 10 prosent skogvern i overskuelig framtid. I svar på budsjettspørsmål for 2025, opplyser Finansdepartementet at dersom målet skal sees i sammenheng med naturavtalens mål om 30 prosent restaurering i 2030, vil det kreve årlige bevilgninger på 3,5 mrd. Sabima foreslår en opptrappingsplan, med en bevilgning på totalt 1500 millioner i 2026. Dette er en økning på 944 mill. fra 2025, og 432 mill. i forhold til 2024.

Flere hundre skogområder er tilbudt fra skogeiere og funnet å kvalifisere for vern, men står fortsatt på vent på grunn av mangel av penger og er dermed i fare for å bli hogd. Det er ikke slik, som noen hevder, at all skog som er aktuell for vern «verner seg selv». Teknologisk utvikling og statlige subsidier f.eks til drift i vanskelig terreng og/eller økte tømmerpriser medfører at stadig flere områder er økonomisk lønnsomme å hogge, NIBIO har beregnet at all skog som ikke er vernet eller avsatt som nøkkelbiotoper vil være flatehogd i løpet bare av 30 år. Den lettest tilgjengelige og rike gammelskogen i lavlandet, der vernebehovet er størst, vil forsvinne først.

Naturskogskartet som ble lansert tidlig i 2025 gir en unik mulighet til å raskt og målrettet skalere opp frivillig vern av andelen skog som ikke er flatehogd etter 1940. Avhengig av kartleggingsmetodikk, varierer andelen som defineres som naturskog fra 2 prosent (mest naturskognær skog) til 40 prosent definert som skog etablert før 1940, som ikke har vært flatehogd. Det er en bekymring at kartfesting øker sjansen for at områdene blir avvirket, slik at det haster med å få på plass vern eller annen beskyttelse.

Det vil for øvrig også være mye annet som må gjøres innenfor skogbrukets rammer for å oppfylle det forventede internasjonale målet om totalt 30 prosent bevaring, altså legge føringer for hvordan vi ved siden av 10 prosent strengt vern skal sikre 20 prosent av skogen for biologisk mangfold i tråd med Naturavtalen.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen innen statsbudsjettet for 2026 vedtas legge fram dokumentasjon på at dagens prosedyrer for skogvern fører til at vi verner de biologisk mest verdifulle områdene slik at vi får bedre representativitet i skogvernet, og at pengene blir brukt mest mulig effektivt for å nå dette.
- Stortinget ber regjeringen i løpet av budsjettåret 2026 avvikle ordningen med at staten betaler seg selv gjennom erstatningsutbetalinger for skogvern på statlig eid grunn.
- Stortinget ber regjeringen legge fram en konkret plan for hvordan målet om 10 prosent representativt skogvern skal nås, og en plan for hvordan vi skal sikre totalt 30 prosent bevaring av norsk skog i henhold til Naturavtalen.

Kunnskapsgrunnlag, verneplaner og skjøtsel

Kap. 1420, post 21. Økes med **6 mill.** øremerket kunnskapsgrunnlag for forvaltning av verneområder.

Kap. 1420, post 31. Økes med **10 mill.** til skjøtsel i verneområder.

Kap. 1420, post 32. Økes med **10 mill.** øremerket supplerende vern.

Kap. 1420, post 32. Økes med **10 mill.** til arbeid med ny nasjonalparkplan.

Kap. 1420, post 32. Økes med **2 mill.** øremerket nytt vern av myr.

Kunnskapsgrunnlag for forvaltning av verneområder: 6 mill.

Det har i ulike sammenhenger blitt pekt på at vi taper naturverdier også i verneområder, for vi mangler forvaltningsplaner og forvaltningstiltak. For eksempel kan noen verneområder ha verdier som er betinget av beiting eller slått, mens andre verneområder kan være truet av invaderende fremmede arter. Vi har i dag ikke tilstrekkelig kunnskap om tilstanden til de over 3000 verneområdene i Norge, kunnskap om hvor det er behov for tiltak, og i så fall hvilke tiltak som er nødvendig. Dette må utredes og settes i system.

Skjøtsel i verneområder: 10 mill.

Verneverdiene i nesten en tredjedel av norske verneområder er truet av mangel på skjøtselstiltak, blant annet ifølge rapporter fra statsforvalterne. Dette kan dreie seg om bekjempelse av fremmede arter, skjøtsel av artsrikt kulturlandskap og restaurering av forringede økosystemer.

Supplerende vern: 10 mill.

Per i dag har supplerende vern som formål å sikre representativitet. Samtidig har naturavtalen langt høyere ambisjoner og mål om effektivt vern i tillegg til representativitet. I 2019 oversendte Miljødirektoratet et forslag til KLD med områder for supplerende vern. Av de 1300 områdene som ble spilt inn av statsforvalterne, er det anbefalt 275 områder som skal bidra til et mer representativt vern av norsk natur. Det er uklart hva som er status for gjennomføring av verneprosessene, og hvordan forslaget bidrar til å oppnå nasjonale og internasjonale mål jf. ny naturavtale. Skog og marine områder er ikke omfattet av forslaget, og det er begrunnet med at det blir ivaretatt i andre verneprosesser som frivillig skogvern og marin nasjonal verneplan, se kapittel over. Det er behov for økte ressurser til statsforvalterembetene for å fullføre supplerende verneprosesser og sammen med Miljødirektoratet revidere forslaget til kommende supplerende vern.

Nasjonalparker: 10 mill.

Vi trenger en supplerende nasjonalparkplan med forslag til nye nasjonalparker som kan sikre at et representativt utvalg av norsk natur vernes i tråd med våre internasjonale forpliktelser.

Vern av myr: 2 mill.

Kun 5 prosent av myrene våre er vernet, og det er nødvendig med økte ressurser til utredning og planlegging. I Finnmark er det ennå ikke gjennomført en første verneplan for myr, men Miljødirektoratet foreslår at ni av områdene som ble foreslått i «verneplan for myrer og våtmarker i Finnmark» skal vernes som en del av supplerende vern. Det er stor mangel i vernedekningen for viktige myr- og våtmarkstyper som rikmyr, kilde og

kildebekk, intakt lavlandsmyr, kystmyr, myr og våtmarker i kystnære områder, sumpskog og generelt i pressområder.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen om å revidere forslag til supplerende vern for å nå 30 prosent-målet i naturavtalen.

Fremmede skadelige arter

Kap. 1420, post 21. Økes med **35 mill.**, hvorav 5 mill. til utarbeidelse av spesifikke handlingsplaner for fremmede skadelige arter i kommuner og 30 mill. til gjennomføring av tiltaksplanen fra myndighetene
Kap. 1420, post 80. Tilskudd til tiltak for å ivareta natur økes med **40 mill.** øremerket søknadsbasert tilskuddsordning for å bidra til gjennomføring av tiltaksplan for fremmede skadelige arter.

Total økning fremmede arter: 75 mill.

Fremmede arter er en av fem hovedtrusler mot verdens naturmangfold (IPBES 2019). Et av de viktigste tiltakene for å hindre skader fra fremmede arter er tidlig innsats for å hindre at fremmede arter introduseres og etableres. Ny kunnskap i 2023 slår fast at problemet er økende og det bør reflekteres med økt bevilgning av midler for å hindre at skadelige fremmede arter fører til mer tap av naturmangfold og for å sørge for at man kommer i mål med tiltaksplanene 2020-2025.

Artsdatabanken la frem sin fjerde risikovurdering av fremmede arter i 2023, og Naturpanelet (IPBES) la frem en egen rapport om fremmede arter samme år. Artsdatabanken inkluderte i 2023 flere dørstokkarter (arter som er på vei til å etablere seg) enn tidligere. fra 2014 tilsa at fremmede skadelige arter koster samfunnet 1,4 – 3,9 milliarder kroner årlig, en kostnad som vil fortsette å øke dersom dørstokkartene ikke stanses. For å kunne hindre nye fremmede skadelige arter i å etablere seg, trenger vi et overvåkningssystem der vi oppdager artene så tidlig som mulig slik at det umiddelbart kan settes inn tiltak på tvers av sektorer som forhindrer etablering.

I dag finnes en forbudsliste for fremmede arter som omfatter de artene som er forbudt å innføre, sette ut og omsette. Per i dag inkluderer denne lista kun karplanter, i tillegg til ett leddyr. Denne listen er ufullstendig og må revideres for å hindre videre skade på norsk natur. I EU utgjør «The Union List» ryggraden i et omfattende regelverk for skadelige fremmede arter, som er en god modell for revideringen. Listen må omfatte fremmede arter hvis negative konsekvenser er så alvorlige at de krever innsats på nasjonalt nivå. Det må knyttes restriksjoner og tiltak til artene på lista.

Fremmede plantearter er eksempler på arter som blir importert lovlig, og denne importen har vokst dramatisk siden 1990-tallet. Problemet med den økte importen er, ved siden av mulig fremmede skadelig plantearter i norsk natur, blindpassasjerer. Blindpassasjerer er frø, insekter, sopp bakterier og virus som følger med planteartene. Import av planter og planteprodukter med høy risiko for økosystemer i Norge må fases ut og erstattes med produksjon i Norge. For å kunne hindre og oppdage blindpassasjerer som fører til store tap for naturen og matprodusenter, mener Sabima at sendinger med importerte planter må kontrolleres av sertifiserte kontrollører.

Tilskudd til tiltak for å ta vare på natur - fremmede arter

Tilskuddsordningen for tiltak mot fremmede skadelige arter ble i 2025 inkludert i felles post for tilskudd til tiltak for natur. Den tidligere ordningen har hatt søknader 10 ganger søknadssummen, i størrelsesorden 30-50 millioner. Hele den nye ordningen har i 2025 et budsjett på 55,2 millioner. De senere års lave budsjett til tilskudd til bekjempelse av fremmede arter har ført til at Miljødirektoratet kun har prioritert søknader som omhandler sitkagran, havnespy og informasjonstiltak. Sabima er bekymret for at denne innskrenkingen fortsetter, og medfører færre målrettede tiltak på et felt som representerer en stor og økende trussel mot biologisk mangfold. Samfunnet går også glipp av et viktig dugnadsarbeid ved å innskrenke tilskuddsordningen til å kun omfatte et par arter.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen utrede oppskalering av norsk planteproduksjon til grøntarealer og privatbruk.
- Stortinget ber regjeringen utrede forbud mot import av planter og planteprodukter med høy risiko for økosystemer i Norge.
- Stortinget ber regjeringen om å vedta en beredskapsordning for tidlig varsling og konkrete planer for krisehåndtering ved oppdagelse av fremmede arter med stor invasjonspotensial.
- Stortinget ber regjeringen utrede lovgivning som krever karantene av fremmede arter og kontroll av fremmede plantearter av sertifiserte kontrollører.
- Stortinget ber regjeringen gi en redegjørelse for status på nasjonal tiltaksplan for bekjempelse av fremmede skadelige organismer årlig i forbindelse med statsbudsjettet.

God økologisk tilstand i økosystemene

Ved siden av vern og restaurering har Naturavtalen også krav om at i *all* natur skal tapet stanses og reverseres. I den forbindelse mener vi det er avgjørende med et nasjonalt mål om arealnøytralitet – null netto tap av natur, frem mot et mål om naturpositivitet, se nærmere omtale i kapitlet om arealbruk. For hvert økosystem er det ulike utfordringer, og i vårt innspill til statsbudsjett adresserer vi forslag til tiltak og som vil bidra til å bedre tilstanden for disse.

God økologisk tilstand	endring mill. kr
Skogbruk	-55
Vannforvaltning	122
Livet i havet	35
Myr og annen våtmark	43
Insekter og kulturlandskap	41
Sum	186

Miljøvennlig skogbruk (primært Landbruks- og matdepartementet)

Kap. 1149, post 71. Tilskudd til verdiskapingstiltak i skogbruket; midler til skogsbilvegbygging reduseres med **25 mill.**

Kap. 1149, post 73. Tilskudd til skog-, klima- og energitiltak: Av bevilgningen på 56 mill. fjernes **38 mill.**, mens tilskuddet på 17 mill. til Skogfrøverket beholdes.

Kap. 1150, post 50. Tilskudd til Landbrukets utviklingsfond (LUF). Posten reduseres med **50 mill.** til veibygging og drift i bratt og vanskelig terreng.

Kap. 1149, post 52. Økes med **40 mill.** til en permanent tilskuddsordning til omlegging til fleralderskogbruk.

Kap. 1410, post 21. Økes med **18 mill.** til videreutvikling av naturskogkartet og kartlegging av økologiske korridorer.

Total endring til skogbruk -55 mill. Kuttene vi foreslår i kap. 1149 og 1150 bør brukes til ny tilskuddsordning på omlegging til fleralderskogbruk, og restaurering av kulturlandskap gjennom SMIL og RMP-ordningene samt skogrestaurering, slik vi foreslår i restaureringskapittelet.

Vern er langt fra nok til å ta vare på det biologiske mangfoldet i skogen. Selv når Stortingets mål om 10 prosent vern er nådd, vil det meste av skogen *ikke* være vernet – og det er derfor avgjørende at skognæringen benytter mer naturvennlige metoder enn i dag og tar mer miljøhensyn. I Naturmeldingen la Regjeringen fram en «meny av tiltak for skog». Tiltakene er basert på rapporten «[Kunnskapsgrunnlag om økologisk tilstand i norsk skog og utredning av tiltak](#)» utarbeidet av Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet (2023). Sabima mener at flere av tiltakene som foreslås er viktige, men at det er behov for å legge til flere konkrete tiltak for å sikre den eldste og mest artsrike naturskogen mot hogst. Meny av tiltak i skog gir ikke anbefaling for prioritering og dimensjonering av de ulike tiltakene, og må etterfølges av politiske virkemidler og ressurser hvis de skal ha en positiv effekt på natur og klima.

Tilskudd til omlegging til fleralderskogbruk: 40 mill.

Erfaring fra andre land viser at det er en risiko for at norske skoger går fra å være karbonlager til karbonkilde. Velfungerende økosystemer er mer robuste i møte med klimaendringer. Monokulturer av ensaldret gran har lite biologisk mangfold, og er mer sårbare for klimaendringer. Vi mener derfor det bør opprettes en permanent tilskuddsordning til omlegging fra bestandsskogbruk til fleralderskogbruk i ensartet skog som er sårbar for klimaendringene. Dette vil gjøre skogbruket mer naturvennlig samt gi lengre omløpstid (høyere hogstaldet), som vil være bra for både naturmangfold og klima. En slik permanent tilskuddsordning vil være en videreføring av bevilgningen på 10 mill. til forsøk med og kursing i fleralderskogbruk som kom i revidert nasjonalbudsjett for 2024.

Videreutvikling av naturskogkartet og kartlegging av økologiske korridorer: 18 mill.

Skog er den naturtypen som inneholder flest rødlistearter, og de fleste av disse er knyttet til gammelskog. Kun en liten andel av skogen i Norge regnes som «biologisk gammel», og det er nødvendig å ta vare på denne skogen for å stanse tapet av biomangfold i norske skoger. I januar 2025 lanserte Miljødirektoratet og Landbruksdirektoratet naturskogkartet, som viser hvor i Norge det fremdeles er skog som ikke har vært flatehogd etter 1940, og grader av naturskognærhet innenfor dette.

Naturskogkartet er et uvurderlig grunnlag for å sikre bærekraftig forvaltning av skogen og et effektivt og representativt skogvern i fremtiden, men det er behov for videreutvikling og validering av kartene i 2025-2026 for å sikre at de blir så nyttige og presise som mulig. Det må settes av 3 millioner til faglig videreutvikling av kartene og statistisk validering i 2026. Det er også behov for feltvalidering, som krever betydelig mer ressurser, og det må settes av 10 mill. kr. til dette i 2026.

Videre må kartet benyttes aktivt i forvaltningen, og blant annet bruke det for å igangsette et arbeid over hele landet med å kartlegge og utpeke økologiske korridorer, som grunnlag for forvaltning og restaurering av sammenhengende skogøkosystemer, etter mønster av arbeidet Oslo kommune er i gang med basert på [faglig utredning gjort av BioFokus](#). Det bør settes av 5 mill. kr. til kartlegging av økologiske korridorer i skog.

Miljøfiendtlige subsidier: Kutt på til sammen 113 mill.

Det er et dokumentert sammenfall mellom skog i bratt terreng og gammelskog med livsmiljøer som er viktige for trua arter. Skogsdrift i bratt og annet vanskelig tilgjengelig terreng kan derfor være miljøskadelig. Både OECD og Grønn skattekommisjon har påpekt at subsidiering av hogst i bratt terreng har negative miljøeffekter, og at disse burde fjernes. I 2023 ble det bevilget 117 mill. til veibygging, taubane o.l. Det har siden 2010 vært en internasjonal målsetting i Aichi-mål 3 at miljøskadelige subsidier skulle ha vært fjernet innen 2020, og dette målet er vesentlig forsterket og kvantifisert i Naturavtalen. Sabima mener at inntil all gammelskog er kartfestet og vernemålet nådd, må det ikke kunne gis tilskudd til hogst i bratt og vanskelig terreng av skog som ikke er åpenbar industriskog eller plantasjeskog, eller nye veier i veiløse områder. Vi mener tilskuddene til drift i bratt terreng og veibygging i skog må reduseres, og at gjenværende midler øremerkes vedlikehold av eksisterende veinett.

Det ble i 2015 igangsatt en ordning for angivelige klimatiltak i skog, som tettere planting ved foryngelse av skog, gjødsling i skog og skogplanteformidling. Sabima mener disse tiltakene har vesentlig negativ effekt på naturmangfold, og klimaeffektene er omstridt. Sabima mener derfor denne budsjettposten bør fjernes helt.

Sabima støtter likevel at det i sum gis betydelige subsidier til skogbruket i Norge, men at disse øremerkes tiltak for å gjøre skogbruket mer miljøvennlig gjennom mer natur- og miljøvennlige driftsformer og restaurering av forringede skogøkosystemer. Betydelige deler av kuttene vi foreslår i kap. 1149 og 1150, bør derfor heller brukes til tiltak som både er bra for klima og naturmangfold.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen gjennom bærekraftforskriften stille krav om at kun lukket hogst kan brukes for avvirkning på arealer som aldri tidligere har vært flatehogd.
- Stortinget ber regjeringen revidere skogbruksloven og bærekraftforskriften, for å stille strengere miljøkrav, styrke offentlig kontroll og gjøre det mulig å straffeforfølge grove brudd.

- Stortinget ber Regjeringen foreslå tiltak for å beskytte områder kartlagt som naturskog mot hogst og nedbygging, fram til det er klagt hvordan kartene skal brukes i forvaltning og drift.
- Stortinget ber Regjeringen vurdere å innføre meldeplikt til statsforvalteren i områder med naturskog.

Vannforvaltning

Kap. 1410, post 21. Miljødata. Økes med **20 mill.** til overvåking og kunnskapsinnhenting for vannmiljøet.

Kap. 1420, post 21. Spesielle driftsutgifter. Økes med **22 mill.** til økte statlige bidrag til vannregionene og vannområdekoordinatorene. **2 mill.** av disse midlene øremerkes vannkoordinatorstillingene for miljø- og friluftslivsorganisasjonene, lokalisert hos Sabima.

Kap. 1420, post 21. Spesielle driftsutgifter. Økes med **30 mill.** til Miljødirektoratet og statsforvalterne for å skjerpe utslippstillatelser og oppfølging av tiltak i Oslofjordplanen.

Kap. 1150, post 74, underpost 19. Økes med **30 mill.** for å styrke miljøtiltak i landbruket (vannmiljø).

Kap. 1150, post 74, underpost 19. Økes med **20 mill.** øremerket restaurering av kantvegetasjon langs vassdrag i jordbrukslandskap, samt kompensasjon for tapt dyrket areal, gjennom SMIL-ordningen (forhandles over jordbruksavtalen).

Totalt vannforvaltning 122 mill.

Vi foreslår også flere påplussinger til vannforvaltning som hovedsakelig går på restaurering av forringede og ødelagte vannøkosystemer; se restaureringskapittelet for disse postene, totalt 149 mill.

Vann er avgjørende for alt liv. Våre elver, innsjøer og bekker er levested for ferskvannsartene og er selv et mangfold av naturtyper. I tillegg byr de på utallige økosystemtjenester – som rent drikkevann, badevann, fiskemuligheter, flomdemping og fornybar energi. Vurderinger av miljøtilstanden i norske vannforekomster viser at en fjerdedel av våre elver, innsjøer og kystvann har moderat, dårlig eller meget dårlig tilstand. Disse har dermed stort behov for tiltak for å bedre miljøtilstanden. For vannforekomster som er så kraftig påvirket av vannkraft, havneanlegg eller andre fysiske inngrep at det ikke nytter å snakke om god økologi, såkalt “sterkt modifiserte”, er målet i stedet at de skal oppnå sitt *økologiske potensial*, noe de fleste av disse ennå ikke gjør.

Øke kunnskapsgrunnlaget: 20 mill.

Kunnskapsgrunnlaget må styrkes betydelig for å fatte riktige beslutninger, og krever kontinuerlig vedlikehold og oppdatering – i tillegg til at miljøforbedrende tiltak som iverksettes må overvåkes. Et godt kunnskapsgrunnlag er en forutsetning for tiltaksviljen, og for at samfunnet skal vite hvilke tiltak vi må prioritere. Et godt kunnskapsgrunnlag er også nødvendig for at ulike aktører skal godta pålegg og krav. Dette er en forutsetning for å oppnå målene i vannforskriften. Midlene til overvåking og kunnskapsinnhenting bør øremerkes basisovervåking av vann, som koordineres av miljø- og sektormyndighetene.

God lokal forankring i kommunene – sikre lokale vannområde-koordinatorene: 22 mill.

For å gjennomføre vannforvaltningsplanene er koordinatorene i vannområdene en viktigere ressurs enn noensinne. Tidligere kutt i midler til dette (kap. 1420 post 21) må rettes opp i for å sikre iverksetting av planene.

Det er bygget opp en solid, lokalforankret, nedenfra-opp, demokratisk vannforvaltning i Norge, som har fått ros av OECD. Kommunene er ansvarlige for flest tiltak både i de oppdaterte vannforvaltningsplanene og i Oslofjordplanen. Hovedgrepet er ansettelsen av lokale vannområde-koordinatorene i landets 105 vannområder. KLD har presisert kommunenes viktige rolle: «*For å sette kommunane i stand til å handtere denne viktige oppgåva bidrar departementet årleg med om lag 20 millionar for å sikre kommunane kompetanse på vassforvaltning, i form av koordinatorstillingar i vassområda. (...) Mange stader i landet har kommunane tatt imot dette tilbodet, og deltek i samfinansiering av koordinatorstillingane. Dette spleiselaget er eit tilbod alle kommunar kan sjå seg tent med å ta del i.*» ([Presisering fra Klima- og miljødepartementet av kommunenes oppgaver og ansvar i vannforvaltningen, 27.04.21 - Vannportalen](#)). Sabima mener derfor at finansieringen av disse stillingene må opprettholdes.

Sabima mener det også er helt nødvendig å øremerke midler til sivilsamfunnets medvirkning i vannforvaltningsarbeidet, som er en forpliktelse Norge har etter Vanndirektivet. Dette har tidligere stått

eksplisitt i budsjettet, men har blitt fjernet de siste to årene med henvisning om å søke tilskudd. Dette har ført til redusert bevilgning og uforutsigbar gjennomføring av denne forpliktelsen Norge har, og som miljø- og friluftslivsorganisasjonene skjønner på en svært kostnadseffektiv måte.

Vannmiljøtiltak i landbruket: 30 mill.

Det er fremdeles store vannmiljøutfordringer fra landbrukspåvirkning. Strukturendringer og endring i driftsformer har gitt store utfordringer for naturmangfoldet og økosystemtjenestene, spesielt for jordbrukspåvirket vann- og vassdragsnatur. Avrenning av næringsstoffer fører til eutrofi, oppblomstring av giftalger med mer som gjør vannet uegnet for både fiskebestander, bading og drikkevann. Landbrukssektoren har også påført mange vassdrag fysiske endringer som er med på å redusere leveområdene til mange arter og reduserer vassdragenes evne til å utføre økosystemtjenester, som vannrensing. Derfor må landbruket få kraftig økte ressurser til miljøtiltak.

Øvrige tiltak for bedre vannmiljø – se budsjettposter under kapitlet om naturrestaurering.

Sikring og restaurering av naturlige kantsoner langs vassdrag

Sabima ber regjeringen om å prioritere finansiering av to avgjørende tiltak i statsbudsjettet for 2026 for å styrke vassdragenes helse og økosystemer:

1. Kompensasjonsordning for landbruksaktører som tilbakefører dyrket mark til naturlig kantvegetasjon langs vassdrag.
2. Finansiering av restaureringstiltak for naturlig sjiktet kantvegetasjon på landbruksarealer.

Naturlige kantsoner er avgjørende for helsen til vassdrag og økosystemer. De fungerer som et skjold mot erosjon, filtrerer næringsstoffer og forurensning fra landbruk, gir leveområder for arter og demper flom. Samtidig er kantsonene kritiske for karbonlagring og vannkvalitet, som bidrar til klimatilpasning og biologisk mangfold. Landbruksaktiviteter har ofte redusert bredden og kvaliteten på kantvegetasjonen, som har ført til alvorlige konsekvenser for både natur og samfunn. Restaurering av disse områdene er nødvendig for å oppfylle Norges forpliktelser under internasjonale avtaler som Naturavtalen og EUs vandndirektiv, samt for å sikre bærekraftig matproduksjon og klimatilpasning. Fra 2026 vil kantvegetasjon inngå som et kvalitetselement i vurderingen av hydromorfologi i tilstandsvurderingen av vannforekomster i Norge. Dette vil medføre krav om tiltak for å restaurere og sikre kantvegetasjon for å oppfylle miljømålene i vannforskriften. Selv om vi ikke har oversikt over hvor store områder med kantsoner som trenger restaurering, er omfanget trolig stort. Den foreslåtte finansieringen er derfor avgjørende for å møte dette behovet på en strukturert og effektiv måte.

Det trengs midler for å støtte restaurering av naturlige kantsoner, inkludert planting av busker og trær som passer til lokale forhold, og fjerning av fremmede arter. En rettferdig kompensasjonsordning vil være en nøkkel for å motivere landbruksaktører til å tilbakeføre dyrket mark til naturlig kantvegetasjon. Kompensasjonen vil bidra til å dekke tapte inntekter og gi økonomisk insentiv til å gjennomføre nødvendige tiltak.

Plassering av midlene under SMIL-ordningen (Tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket) kan være en praktisk løsning, da denne allerede er godt etablert og målrettet mot miljøtiltak i landbruket. SMIL støtter tiltak som bidrar til redusert avrenning, bedre vannkvalitet og naturmangfold, og det finnes allerede strukturer og kompetanse for å håndtere slike prosjekter.

Finansiere tiltak i vannforvaltningsplaner og kommende nasjonal handlingsplan for vassdragsrestaurering

Vannforvaltningsplanene for årene 2022-2027 ble godkjent av regjeringen i oktober 2022. Det er gjort et grundig arbeid på alle nivåer i norsk vannforvaltning, og svært mange tiltak ligger klare for gjennomføring, for å bedre tilstanden i vassdrag og kystområder som ennå ikke når miljømålene. Arbeidet med å bedre miljøtilstanden i norske vassdrag går hånd i hånd med Norges forpliktelser, ikke bare gjennom EUs vandndirektiv, men også Naturavtalen sitt krav om 30 prosent restaurering av forringede økosystemer. Gjennom vannforskriftsarbeidet har vannforvaltningen kommet langt med å få på plass økosystembasert forvaltning, og kunnskapsgrunnlaget er bedre enn for de fleste andre økosystemer. Norge vedtok i 2022 [Nasjonal strategi for restaurering av vassdrag](#), og Nasjonal handlingsplan forventes å vedtas i 2025. De to siste årene har Miljødirektoratet kun hatt midler til å innvilge ca. 50% av de kvalifiserte søknadene om støtte til restaureringstiltak. Sabima mener derfor det bør komme en reell økning til restaureringstiltak.

Statlige vannmiljøtiltak og vassdragsrestaurering

For å nå målet i Naturavtalen om å restaurere 30 prosent av forringet natur, og følge opp nasjonal strategi for vassdragsrestaurering er det nødvendig å sikre finansiering av store, flerårige restaureringsprosjekter i vann. Dette er også viktig for å følge opp Norges EØS-forpliktelser etter vanddirektivet, som forutsetter forbedring og restaurering av vassdrag der det trengs for å nå god økologisk tilstand innen 2027 og senest 2033. I tillegg bør vi matche EUs *Green Deal*, der naturmangfoldstrategien inneholder en plan for restaurering av Europas natur, med et konkret mål om å restaurere 25 000 km vassdrag innen 2030.

Strategien for vassdragsrestaurering legger vekt på at vi må gire opp fra små og kortsiktige restaureringsprosjekter til flerårige tverrsektorielle prosjekt for hele nedbørfelt. Tilskuddsordningen må da bli overførbart (med tilsagnsfullmakter over flere år) og dekke både utredning/planlegging, gjennomføring og oppfølging/evaluering. Alt dette tilsier at et stort finansieringsbehov for 2026 som så gradvis må økes for å nå restaureringsmålene i 2030 og vanddirektivets mål i 2033. Vi mener det bør utredes etablering av et nasjonalt kompetansesenter

Kalking av forsurede vassdrag

Kalking i laksevassdragene er en viktig innsats for å opprettholde laksebestandene, som har vist en betydelig nedgang de siste årene. Mange norske vassdrag er fortsatt kraftig påvirket av forsurede vann, til tross for at utslippene av de forsurende gassene er redusert. Årsaken er at det tar tid å bygge opp bufferkapasiteten igjen etter at kalsium er vasket ut over flere tiår. Handlingsplanen for kalking 2022–2026 foreslår et budsjett på 77,4 millioner kroner i 2025, i tillegg til mindre tilskudd via Kapittel 1420, post 80. Dette beløpet er et minimum som kreves for å sikre videreføring av tiltakene. Sabima oppfordrer Stortinget til å be regjeringen om å opprettholde kalkingsarbeidet på minst samme nivå som handlingsplanen legger opp til.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen utarbeide planer som sikrer at vi når målet om restaurering av 30 prosent av forringet vassdragsnatur, i tråd med Naturavtalen.
- Stortinget ber regjeringen bidra til bærekraften i norsk vannkraftproduksjon, gjennom å innføre moderne miljøkrav for de konsesjonsløse og gamle konsesjoner som ikke har miljøkrav, og at vilkårsrevisjoner sørger for reelle miljøforbedringer som sikrer at vanddirektivets mål nås.
- Stortinget ber regjeringen legge frem forslag til forskrift for vilkårsrevisjoner.
- Stortinget ber regjeringen sikre sivilsamfunnets viktige medvirkning i det regionale vannforvaltningsarbeidet, inkludert miljø- og friluftslivsorganisasjonens vannkoordinatorstillinger.
- Stortinget ber regjeringen utrede en lovendring og/eller forskrift som innfører byggeforbud innenfor de sonene som omfattes av NVE sitt aktsomhetskart for flom, som også sikrer bevaring og restaurering av naturlig kantvegetasjon langs vassdrag.

Livet i havet

Kap. 1410, post 23. Økes med **7 mill.** øremerket MAREANO og intensivert kartlegging av særlig verdifulle og sårbare marine områder (SVOer) og globalt viktige sjøfuglområder

Kap. 1420, post 21. Økes med **8 mill.** til å utrede tiltaksovervåking av marine vernetiltak, inkludert marint vern som forvaltningsverktøy for bevaring av sjøfugl.

Kap. 1420, post 80. Økes med **10 mill.** øremerket ny tilskuddsordning for tiltak for å bedre tilstanden for sjøfugler.

Kap. 1850, post 21. Økes med **10 mill.** til ytterligere naturkartlegging havvind.

Totalt livet i havet 35 mill.

Vi foreslår også midler til forskning på marin restaurering; se kapittelet om restaurering.

Vi foreslår også midler til marint vern, se kapitlet om vern.

Tilstanden i de marine økosystemene i Norge gjennomgår store endringer på grunn av global oppvarming og havforsuring. Resultatet er inntog av sørlige, varmekjære arter og endringer i primærproduksjon. Det står også svært dårlig til med mange sjøfugler og visse fiskebestander. Tareskog og ålegraseng er naturtyper i

tilbakegang, og flere korallforekomster er truet. Nordsjøen, Skagerrak og især Oslofjorden, og enkelte andre fjordsystemer, har en til dels uholdbar dårlig miljøtilstand, og Barentshavet er i ferd med å miste sitt arktiske preg. I tillegg er det et enormt press på nye aktiviteter som havvind, fiskeri, mineralutvinning og fortsatt oljeleting. Derfor er det presserende at vi får en økosystembasert marin arealplanlegging. I budsjettforliket for 2024-budsjettet ble det lagt inn 50 mill. kr til naturkartlegging havvind i forbindelse med havvindutlysinga i 2025. Arbeidet pågår i 2025. På grunn av utbyggingspress også til havs, mener Sabima det er nødvendig å videreføre og styrke denne kartleggingen.

Mareano kartlegger dybde, bunnforhold, biologisk mangfold, naturtyper og forurensning i sedimentene i norske kyst- og havområder. Havforskningsinstituttet, Norges geologiske undersøkelse og Kartverket gjør den daglige driften, og er ledet av Miljødirektoratet. [Mareano](#) bygger bro mellom sektorer og forvaltningsnivåer og gir samfunnet viktig kunnskap om forvaltning og utvikling av kystsonen. Kartlegging av norske havområder og spesielt særlige verdifulle og sårbare områder (SVO) er viktig inn i arbeidet med oppdatering og revisjon av havforvaltningsplanene. Mareano trenger økte midler til å intensivere dette arbeidet.

Handlingsplan og tiltak for sjøfugl: Sjøfuglene sliter både i Norge og globalt, og som en følge av våre inngrep i marine økosystemer, overhøsting og klimagassutslipp, mangler sjøfugl trygge hekkeplasser og tilgang på næringsrik mat. [Handlingsplanen for sjøfugl](#) ble lansert januar 2025, men til tross for at prosessen har tatt svært lang tid, var tiltakene svake og løsninger som marint vern var ikke nevnt selv om bevaringstiltak er viktige for å nettopp trygge hekkeplasser, oppvekstområder, migrasjonsruter og sikre nok tilgang på mat. Det er fortsatt viktig å innhente kunnskap om sjøfuglarter som per i dag ikke er en del av SEAPOP-programmet og kartlegge globalt viktige sjøfuglområder i norske kyst- og havområder. I tillegg er det behov for økte ressurser til *tolkning* av SEAPOP-dataene – som nå lider under at en stigende andel av midlene går til feltarbeidet på grunn av økte kostnader. Men i tillegg til å fortsette eksisterende overvåking av sjøfuglbestander i Norge gjennom SEAPOP og SEATRACK, trenger sjøfuglene nå politisk vilje til handling. Basert på det vi allerede vet om sjøfuglenes trusselbilde, fra norsk og internasjonal forskning, er det en rekke tiltak som kan iverksettes, styrkes og gjennomføres for sjøfugl via blant annet tilskuddsordninger.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen om å oppdatere handlingsplan for Oslofjorden og nasjonal marin verneplan i tråd med mål i ny Naturavtale.
- Stortinget ber regjeringen om å utrede hvordan marine verneområder inkludert sjøfuglreservater og supplerende vern kan benyttes som en del av løsningen på bedre situasjonen for sjøfugl.
- Stortinget ber regjeringen om å utrede hvordan fiskerier og fritidsfiske påvirker norske sjøfuglbestander og hvilke tiltak som bør iverksettes for å sikre sjøfuglenes tilgang på næringsrik mat langs kysten og til havs.

Myr og annen våtmark

Kap. 1410, post 21 Miljødata. Økes med **25 mill.** øremerket midler til kartlegging og overvåking i våtmark.

Kap. 1410, post 51. Økes med **8 mill.** øremerket forskningsmidler til utvikling av alternativer til torv.

Kap. 1420, post 21. Økes med **2 mill.** til arbeid med ny tiltaksplan og naturstrategi for våtmark.

Kap. 1420, post 80. Økes med **8 mill.** til tilskudd for å spre kunnskap til privatforbrukere og offentlige innkjøpere om ulempene ved å bruke torv i hagejord og om miljøvennlige alternativer til torv, inkludert kompostering.

Totalt myr og annen våtmark **43 mill.**

Vi foreslår i tillegg 30 mill. i påplussing til restaurering av myr og våtmark, omtalt i restaureringskapittelet, samt 2 mill. økning til vern av myr og våtmark, omtalt under kapitelet om vern.

Myr og våtmark er levestedet og matfatet til et stort og spesialisert mangfold av arter og rasteplasser for trekkfugler, Myrer fungerer som barrierer mot skogbrann, lagrer enorme mengder med karbon og kan dempe flom. Myrer åpner opp landskapet og er verdifulle som rekreasjonsområder. Torvmark er områder med 30 cm torvlag, men uten myrvegetasjon, som er svært karbonrike.

Minst en tredel av all myr under skoggrensa i Norge er ødelagt, og fortsatt ødelegges store arealer med myr årlig, blant annet til veier, hyttebyer, drenering for utbygging, jordbruk og skogbruk og utvinning av torv til dyrkingsmedier og jordforbedringsmidler. Drenert myr og torvmark står for fire prosent av de menneskeskapte klimagassutslippene årlig globalt, og utslipp fra ødelagt myr i Norge kan tilsvare hele 10 prosent av de årlige norske utslippene.

Legge fram og følge opp et sterkt og strengt forbud mot nedbygging av myr

I forbindelse med Stortingets behandling av statsbudsjettet for 2023, vedtok Stortinget at regjeringen skal «legge frem forslag om forbud mot nedbygging av myr til utbyggingsformål i løpet av 2023. Det skal utredes mulige dispensasjoner fra forbudet for å ta vare på andre arealer med høy verdi og utbygging av samfunnskritisk infrastruktur. Målet er at forbudet reelt sett skal redusere nedbyggingen av myr». I desember 2023 la Miljødirektoratet fram et høringsnotat om forslag til forbud mot nedbygging av myr. Vi forventer at regjeringen snarest legger fram et sterkt og klart forbud mot nedbygging av myr, med få muligheter for dispensasjoner, og statsforvalteren som dispensasjonsmyndighet. Forbudet må gjelde all myr, og må i størst mulig grad hjemles i lov, og ikke i forskrift. Forbudet må ligge i naturmangfoldloven, og må følges opp med kontroll av måloppnåelse gjennom egnede rapporteringssystemer, slik som KOSTRA. Vi forventer at kommuner blir bedt om, og får mulighet til, å revidere gjeldende reguleringsplaner, slik at de er i tråd med nytt regelverk.

For at Norge skal nå våre klimamål og internasjonale forpliktelser, er det også nødvendig å unngå nedbygging av torvmark.

Trappe opp restaurering av myr og torvmark

For å nå mål 2 om naturrestaurering i FNs naturavtale, og for å nå Norges klimamål for 2030, er det nødvendig å trappe opp restaurering av myr og torvmark betraktelig. Se kapittel om restaurering.

Styrke kunnskapsgrunnlaget for myr

Datagrunnlaget om våtmark har mangler, som påpekt i «Naturstrategi for våtmark» er det behov for økt overvåking av arter som lever på myr og våtmark. I Miljødirektoratets faglige grunnlag for en strategi for å hindre nedbygging av myr anbefaler de følgende:

- 1) Bedre kunnskap om myrdybde og forekomst av ulike myrtyper
- 2) Bevisstgjøring rundt effektene av nedbygging er viktig for å øke interessen for, og evnen til, å unngå nedbygging av myr og torvmark.
- 3) Kunnskap om planlagt nedbygging.

Utfasing av torv i jordprodukter til privatmarkedet og proffmarkedet

Utvinning av torv fra myrer er ikke bærekraftig. Ved torvuttak dreneres myra som dermed ødelegges. Som oftest er det de sterkt trua høgmyrene som er utsatt for torvtekt. Torv er ikke en fornybar ressurs i menneskelig perspektiv. Å bruke torv som jordforbedringsprodukter og vekstmedier må ta slutt, og vi må sørge for at ikke torv blir brukt til andre formål, som brensel. Det er svært viktig at torv fra myrer i Norge ikke erstattes av importert torv, som kommer fra ødelagte myrer i f.eks. Sverige eller Litauen.

I forbindelse med forhandlingene om revidert nasjonalbudsjett i mai 2024, ba Stortinget regjeringen om å innføre et forbud mot nye torvuttak så raskt som mulig og før 1. oktober 2025. 19. I desember la regjeringen fram et høringsnotat om forbud mot nye uttak av torv. Dette forslaget inkluderer ikke myrer som er regulert til torvuttak, men som ennå ikke er i drift. Miljødirektoratet har i et notat fra desember 2022 pekt på viktigheten av at alle nye torvuttak, inkludert myrer som er regulert til torvdrift, er inkludert i forbudet. I tiden før forbudet trer i kraft, må det innføres et midlertidig forbud mot nye torvuttak. Det er også viktig at høgmyrer ikke blir ødelagt til andre formål.

Regjeringen må fastholde 31.12.2025 som sluttdato for torv i vekstmedier og jordforbedringsmaterialer. I dag finnes det miljøvennlige alternativer til torv, i tillegg er det et stort potensial for kompostering av mat- og hageavfall, noe som også bidrar positivt til sirkulærøkonomien. 31.12.2030 må fastholdes som sluttdato for bruk av torv i gartnernæringen. Selv om man kan ta ut torv fra norske myrer i 15 år til, er det viktig å

anerkjenne at utvinning og bruk av torv er miljøskadelig, og på ingen måte bærekraftig. De myrene som er minst ødelagt av torvutvinning bør restaureres.

Regjeringen må bevilge tilstrekkelig med midler til utvikling av miljøvennlige alternativer til torv. Flere andre europeiske land forsøker også å finne alternativer til torv, og Sabima mener at internasjonalt samarbeid er viktig. Det ideelle vil være å utvikle metoder som kan brukes til å omgjøre lokale restprodukter til vekstmedier/jordforbedring. Torvuttakene som er minst påvirket, må restaureres dersom det er praktisk mulig.

Finansdepartementet: Innføring av miljøavgift på klimagassutslipp på bruken av torv

En miljøavgift på bruk av torv vil være et ryddig grep som synliggjør de egentlige kostnadene ved torvutvinning – både naturinngrepene og klimagassutslippene. En miljøavgift vil fungere som et insentiv for å utvikle og bruke miljøvennlig alternativ til torv. Samtidig vil en avgift bidra til mer forutsigbarhet og en mer rettferdig konkurransesituasjon for bedrifter som utvikler og selger alternativer til torv. Torv er per i dag så billig, at hagesentre bruker tilbud på torv som lokkemiddel for å få kunder inn i butikkene. Med et forbud mot nye torvuttak, kan en se for seg at importen av torv fra land som Sverige og Estland øker. En miljøavgift på *bruken* av torv vil sikre at det ikke blir forskjell på om torven kommer fra norske eller utenlandske kilder.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen utarbeide en ny tiltaksplan og naturstrategi for våtmark innen 2026.
- Stortinget ber regjeringen fastholde 31.12.2025 som sluttdato for bruk av torv i hagejord.
- Stortinget ber regjeringen sette 31.12.2030 som sluttdato for bruk av torv i gartnerier.
- Stortinget ber regjeringen stille krav til kommunene om å rapportere på dispensasjoner fra forbud mot nedbygging av myr, nedbygd myr og restaurert myr gjennom KOSTRA innen statsbudsjettet for 2026.
- Stortinget ber regjeringen utrede og innføre miljøavgift på bruken av torv innen statsbudsjettet for 2026.

Insekter og kulturlandskap

Kap. 1150, post 50. Utvalgte kulturlandskap i jordbruk og verdensarvområder. Økes med **3 mill.** til gjennomføring av pollinatorstrategien og **10 mill.** til økt satsing på utvalgte kulturlandskap. Totalt **13 mill.** (forhandles over jordbruksavtalen).

Kap. 1150, post 77.12 Utviklingstiltak. Underpost 77.12 Tilskott til frøavl m.m. Økes med **2 mill.** til NIBIOs arbeid med pollinatorvennlige naturfrøblandinger.

Kap. 1410, post 21. Miljødata Økes med **6 mill.** øremerket en gradvis oppskalering til fullskala insektovervåking og overvåking av humler og dagsommerfugler over hele landet.

Kap. 1420, post 80. Tilskott til tiltak for å ta vare på natur. Økes med **5 mill.** øremerket økte tilskudd til ville pollinerende insekter.

Kap. 1420, post 21. Spesielle driftsutgifter. Gjennomføring av tiltaksplan for ville pollinerende insekter, Økes med **3 mill.**

Kap. 1429, post 76. Tilskudd til utvalgte kulturlandskap i jordbruket og kulturlandskap i verdensarvområder. Økes med **12 mill.** øremerket tilskudd til utvalgte kulturlandskap.

Totalt insekter og kulturlandskap **41 mill.**

Vi foreslår også flere påplussinger til restaurering av kulturlandskap gjennom Landbrukets utviklingsfond (LUF), totalt 50 mill. øremerket gjennom SMIL og RMP, se kapitelet om restaurering.

En tredjedel av de norske ville biene står i fare for å dø ut i Norge. Biene, som inkluderer humlene, er våre viktigste pollinatorer. Et mer bievennlig jordbruk med et rikt kulturlandskap er den viktigste måten å ta vare på våre ville pollinatorer på. Dette må gjøres gjennom flere tiltak. Insentivordningene rettet mot kulturlandskapet bør gjennom presiseringer i budsjettproposisjonen også i større grad rettes mot det artsrike kulturlandskapet. Det vil også bidra til å sikre drift i hele landet, variert bruksstruktur, utmarksbeite på de artsrike arealene og setring.

Da ordningen med utvalgte kulturlandskap ble opprettet i 2009, var målet at den skulle omfatte 100 områder. Det var god økning de første årene, men ordningen har nå stagnert på bare 51 områder. I 2024-budsjettet ble

det kutt i bevilgningen i KLDs budsjett fra 23 millioner til 20 millioner, mens bevilgningen over LMDs budsjett har stått stille over flere år med en bevilgning på 15,5 millioner. I 2025 er tilskuddet i KLDs budsjett flyttet til kap. 1429, post 76 og redusert til 16,5 millioner. Dette betyr at midlene for å støtte grunneierne i å ta vare på områdene blir smurt tynnere utover. For å sikre og restaurere natur- og kulturverdiene i de utpekte områdene og etablering av nye områder, må bevilgningene økes over både KLDs og LMDs budsjetter. 100 områder vil gi rundt 10 områder i hvert fylke, som åpner for variasjon i type område, samt geografisk spredning. De utvalgte kulturlandskapene er viktige i seg selv for å bevare verdifulle områder, men de er også viktige som «laboratorier» og som utstillingsvinduer for å få testet ut mer mangfoldig og naturvennlig jordbruksdrift og -forvaltning.

Vi har stor kunnskapsmangel om insekter, inkludert pollinerende insekter. Dette hullet må tettes gjennom økte kartleggings- og forskningsmidler. NINA utarbeidet på oppdrag fra Miljødirektoratet en behovsanalyse og forslag til overvåkningsprogram i 2019. Fra 2024 er det etablert overvåkningsflater på seminaturlig mark i hele landet og i skog på Østlandet. Så langt har programmet estimert en nedgang i insektbiomasse på ca. [14% årlig mellom 2020 og 2023](#). Selv om disse funnene er basert på en kort tidsserie og kan være påvirket av tilfeldigheter, er det dystre funn. Det gjennomføres også et overvåkningsprogram for humler og dagsommerfugler i fire regioner. For å få maksimal uttelling av disse to forskningsprogrammene bør de utvides til hele landet og til flere naturtyper/økosystemer. Det må derfor sikres en tilstrekkelig og forutsigbar finansiering for prosjektene. Fullskala insektovervåking antas å koste omtrent 20 millioner i året. En økning på 5 millioner neste år vil bidra til at ordningen kan utvides på en forsvarlig måte.

Som oppfølging av [Nasjonal pollinatorstrategi](#) er det utarbeidet en [tiltaksplan for ville pollinerende insekter \(2021–2028\)](#). Det er stort behov for midler til å gjennomføre tiltaksplanen for å oppnå en bedret situasjon for insektene. Tilskuddsposten for ville pollinerende insekter ble opprettet i 2018 og skulle bidra til å sikre og bedre leveområdene for ville pollinerende insekter. I 2023 ble det delt ut 3,7 millioner kroner, men det omsøkte beløpet var over dobbelt så høyt, og det er behov for å øke potten på de søkbare midlene. På tross av dette ble bevilgningen i 2024 redusert til 2,8 millioner. Tiltaksplanen skal sikre levedyktige bestander av villbier og andre pollinerende insekter. Den er tverrsektoriell, men det overordnede ansvaret for implementering er lagt til Klima- og miljødepartementet. Det finnes ingen samlet oversikt over hvor store beløp som er satt av til oppfølging av tiltaksplanen i 2024. I 2025 ble den øremerkede tilskuddsposten til ville pollinerende insekter inkludert i den sammenslåtte posten Tilskudd til å ta vare på natur. Sabima etterspør tydelige føringer fra Miljødirektoratet knyttet til den nye ordningen slik at tiltaksplanen implementeres i alle sektorer og i hele landet etter hensikten.

Som et resultat av lav bevilgning og mange avslag på søknader fra hageeiere, borettslag og andre om støtte til å anlegge blomstereng er det nå avtagende etterspørsel etter frø for etablering av pollinatorvennlige blomsterenger og blomsterstriper. NIBIO har etablert god produksjon av frøblandinger. Disse frøblandingene er de eneste som fyller kravene til og kan dekke behovet for stedege blomsterfrø. Frøblandingene er regionale og består kun av norske arter. NIBIO har fortsatt behov for øremerkede midler til utvikling og produksjon av ulike frøblandinger samt for rådgivning og synliggjøring av frøblandingene. I tråd med intensjonene i Naturmangfoldloven bør det også legges føringer fra regjeringen om bruk av stedege naturengfrø i tilsåing.

Forslag til anmodningsvedtak:

- Stortinget ber regjeringen legge føringer for bruk av stedege naturengfrø i tilsåing i byggeprosjekter innen 2026.
- Stortinget ber regjeringen sørge for at det i alle offentlige anskaffelser av grøntanlegg vurderes å etablere pollinatorvennlige arealer og prioriteres bruk av norskproduserte naturengfrø til dette.
- Stortinget tar de dramatiske resultatene fra overvåkingen av insekter i Norge på alvor og etterspør forsterkede ambisjoner fra samtlige relevante departementer i oppfølging av målsetningene i pollinatorstrategien.

Miljø- og naturfaglige organisasjoner

Kap. 1420, post 86. Økes med **10 mill.** til frivillige klima- og miljøorganisasjoner og klima- og miljøstiftelser.
Kap. 1420, post 77. Økes med **5 mill.** øremerket de naturfaglige organisasjonene.

Totalt miljø- og naturfaglige organisasjoner 15 mill.

De frivillige miljøorganisasjonene gjør et viktig arbeid for å spre miljøinformasjon og øke engasjementet for miljøspørsmål, og gjør et stort arbeid for å legitimere norsk miljøpolitikk blant innbyggerne. Tilskuddene til organisasjonene har lenge stått stille og ikke blitt prisjustert og eller justert etter økt antall organisasjoner i ordningen, selv om miljøproblemene øker. Tilskuddet til organisasjonene bør derfor økes med 10 mill.

Minst like viktig er det at grunntilskuddene til de naturfaglige organisasjonene økes. De naturfaglige organisasjonene mobiliserer svært mye frivillighet og engasjement, bidrar til viktig datainnsamling gjennom frivillig registrering av funn i Artsobservasjoner over hele landet. Funnene i Artsobservasjoner er synlige i Artskart, hvor også konsulentfirmaer, forskningsinstitusjoner og universitetsmuseer bidrar med artsfunn. Likevel er det de naturfaglige organisasjonene som står for 2/3 av alle funnene i Artskart. Disse funnene gir verdifull informasjon over artene i norsk natur, uten disse organisasjonene ville hatt vesentlig dårlige kunnskap om naturen i Norge. Det er stort behov for videre artskartlegging som kunnskapsgrunnlag for arealforvaltningen.

Hvert år deler Sabima ut omtrent 1 million kroner til frivillig artskartlegging. Midlene dekker kost, losji, utstyr, samt reisekostnader, men ikke lønn. I 2024 fikk kartleggerne for første gang i oppdrag å estimere timebruken til kartlegging. Denne rapporteringen ga et godt estimat på den frivillige innsatsen og verdien av den. Innsatsen ble beregnet til 15.887 timer, som tilsvarer 9,2 årsverk. Ved å bruke gjennomsnittlig timelønn i Norge (SSB 2023) på kr. 375 kr., får man en verdi på nærmere 6 mill. kr. Mange vil mene at arbeidet er mye mer verdt fordi en god del omfatter spesialarbeid, som på det åpne markedet kan koste mellom 1200 og 1500 kr. per time + 25 % moms. Vi har ikke gjort videre beregninger på dette, men trolig er den reelle verdien av frivillig kartlegging høyere. Det vi kan si sikkert er at for hver 1 mill. kr. i tilskudd til frivillig kartlegging for man minst 6 mill. kr tilbake.

Hver krone gitt til denne potten gir også resultater i form av naturopplevelser og friluftslivsgoder. Organisasjonene er et samlingspunkt hvor mennesker på tvers av generasjoner, utdanningsnivå, og kultur møtes rundt en felles interesse og har uten tvil en positiv effekt på folkehelsen. Potten til de naturfaglige organisasjonene fikk en liten økning i 2025-budsjettet, men økningen var helt marginal, og det er sterkt behov for en betydelig oppjustering for å holde tritt med prisstigningen og øke aktivitetene i foreningene.